

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA POVIJEST UMJETNOSTI

Martina Mitak

HRVATSKI ILUSTRATOR IVAN ANTOLČIĆ

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Frano Dulibić

Zagreb, veljača 2014.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Ilustracija kao likovna vrsta u hrvatskim okvirima	
2.1. Pokušaj pojmovnog određenja ilustracije.....	2
2.2. Kratki pregled povijesti knjižne ilustracije u Hrvatskoj.....	3
2.3. Dječja ilustracija u Hrvatskoj.....	10
3. Ivan Antolčić	
3.1. Kontekst u kojem Ivan Antolčić započinje djelovanje ilustrato.....	15
3.2. Faze stvaralaštva te najistaknutija ostvarenja i publikacije.....	16
3.3. Prepoznatljivost Antolčićeva ilustratorskog opusa.....	23
4. Životopis umjetnika	
4.1. Biografija.....	27
4.2. Popis knjižnih ilustracija.....	31
4.3. Samostalne izložbe.....	35
4.4. Nagrade.....	37
5. Zaključak	
Doprinos Ivana Antolčića hrvatskoj ilustraciji.....	38
Bibliografija	39
Popis ilustracija	44

1. Uvod

Premet ovog rada je ilustratorski opus Ivana Antolčića (Komarevo, 1928), kipara, slikara, grafičara i medaljera. Temu sam izabrala želeći obratiti pozornost na izniman doprinos ovog umjetnika hrvatskoj ilustraciji, obzirom na kvalitetu, opseg te dugi vremenski period u kojem je prisutan na domaćoj, ali i inozemnoj likovnoj sceni ilustrirajući knjige, posebice dječju književnost te novine i časopise.

Istraživanje teme sam provela pregledavajući radove autora (iz privatnih zbirki te onih Kabineta grafike HAZU i Muzeja suvremene umjetnosti Zagreb), knjižnične funduse (Knjižnice grada Zagreba, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Hrvatski centar za dječju knjigu) te građu prikupljenu u Arhivu za likovne umjetnosti HAZU, što je bilo od iznimne koristi za izradu ovog rada.

Rad je strukturiran tako da na početku sadrži poglavlje o povijesti ilustracije u Hrvatskoj, smatrajući da je pokušaj donošenja takvog pregleda važan budući da je riječ o segmentu povijesti hrvatske umjetnosti koji je još uvijek nedovoljno istražen. U poglavljima koje se odnose na ilustracije Ivana Antolčića, uvršten je kontekst u kojem se Antolčić formira kao ilustrator, prijedlog podjele njegovog stvaralaštava na faze, razrada glavnih elemenata prepoznatljivosti njegovih ilustracija te životopis. U potonjem bih naglasila pokušaj sustavnog i sveobuhvatnog popisa knjižnih djela koja je Ivan Antolčić ilustrirao, budući da takav zasad nije sastavljen niti publiciran.

2. Ilustracija kao likovna vrsta u hrvatskim okvirima

2.1. Pokušaj pojmovnog određenja ilustracije

Poimanje mjesta koje ilustraciji kao likovnoj vrsti zasluženno pripada nesrazmjerno se promijenilo od onog ranosrednjovjekovnog, koje je papa Grgur Veliki precizirao godine 600. Naime, u jednome pismu važnost slike pri pojašnjavanju sadržaja Svetog pisma tumači time da je pismenima pismo ono što je nepismenima slika.¹ Ta se naivna, obzirom na rani datum nastanka, uvjetno rečeno definicija kroz tijek mnogih stoljeća, u kojima su slika i tekst zaživjeli u složnoj simbiozi, razvijala do one nešto suvremenije, prema kojoj ilustracija predstavlja likovnu interpretaciju teksta na način da ga tumači i pojašnjava². Nadalje, neki autori u svojem promišljanju značenja ilustracije navode da je upravo ilustracija ono što tekst čini znamenitim³, polazeći od etimološkog značenja same riječi ilustracija. Ona, naime, potječe od latinskoga *illustratio* < *illustrare*⁴ u značenju osvijetliti, razjasniti, ali i proslaviti.

Nadalje, u kontekstu definicije samog pojma ilustracije, čini se da je ovdje potrebno detaljnije naglasiti i razgraničiti što ilustracija jest, a što nije. Naime, i u recentnijim domaćim tekstovima na temu ilustracije još uvijek se katkad događa da se pojmovi poput ilustracije, iluminacije i minijature koriste s nedovoljnom preciznošću, budući da u suvremenom likovnome govoru jesu srodne, no nisu posve istovjetne. Iluminacija podrazumijeva ukras i opremu rukopisa minijaturama, inicijalima i ornamentima margina, dakle, riječ je o knjižnom slikarstvu, što je širi pojam. Ilustracija je u najopćenitijem smislu objašnjavanje jednog umjetničkog djela drugim, no u ovome kontekstu ona znači, kao što je spomenuto, likovnu interpretaciju teksta na taj način da ga objašnjava, za razliku od iluminacije koja prvenstveno služi kao ukras.⁵ Dakle, ukoliko je sadržaj rukopisa tražio vizualno pojašnjenje, bio je ilustriran slikom uklopljenom u tekst. Slika je često bila bez okvira i pozadine, no uvijek podređena omjerima stupca i obujmu teksta i to je ono što se u razgraničavanju od općeg pojma iluminacije naziva ilustracijom. Nadalje, minijatura je pak jedan od elemenata iluminacije i odnosi se na likovni prikaz kojim se ukrašavao rukopis. Naime, latinski *minium* iz kojeg je riječ minijatura derivirala označava crvenu olovnu boju, kojom su se u srednjovjekovnom knjižnom slikarstvu iscrtavali, između ostalog, okviri likovnih prikaza. Dakle, minijatura je bila ona ilustracija koja je imala okvir, a tek je kasnije pojam proširen preko talijanskog izraza *miniare*, u značenju *slikati u malom formatu*, dok od XV. stoljeća minijatura označava precizno izvedene sitnoslikarske radove.⁶

1 Stipčević, Aleksandar. *Povijest knjige*, Zagreb, Nakladni zavod Matice hrvatske, 1985., str. 134

2 Enciklopedija likovnih umjetnosti, gl. ur. Andre Mohorovičić, Zagreb, Leksikografski zavod FNRJ, 1962., str. 672

3 Hlevnjak, Branka. „Kakva je to knjiga slikovnica“ u *Kakva je knjiga slikovnica*, zbornik, prir. Ranka Javor, Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 2000., str. 9

4 Isto. Autorica pogrešno navodi kako se termin ilustracija izvodi od lat. *ilustris*.

5 Usporedi s Ivan Vitez, „Suodnos slike i teksta u knjizi za djecu“, u *Kakva je knjiga slikovnica*, zbornik, prir. Ranka Javor, Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 2000., str. 20

6 Stoga se ne može kazati da malene slike zovemo minijaturama, odnosno ilustracijama, kao što se može pročitati u nekim tekstovima o ilustraciji (Hlevnjak. Nav. dj. 2000., str. 7).

Ovdje ćemo navesti i neke definicije koje se ne mogu smatrati stručnima, no svakako svojom slikovitošću spadaju u kontekst, budući da su ilustracija i slikovitost u svojoj naravi u neospornoj sprezi. Tako je već rodonačelnik suvremene hrvatske ilustracije Vilko Selan Gliha govoreći o važnosti ilustracije navodio poslovicu „Jedna slika govori tisuću riječi“, kao i izraz „Slikovnica je slikom pisana knjiga“.⁷ Pri pokušaju određivanja mjesta koje ilustracija zauzima u sklopu likovnih umjetnosti likovni kritičar Nikola Albaneže vrlo nepretenciozno, ali prilično egzaktno navodi kako „Ilustracija nikada nije glavna, ali razgaljuje dušu“, baš poput deserta na meniju.⁸

2.2. Kratki pregled povijesti knjižne ilustracije u Hrvatskoj

Povijest ilustracije sukladna je i neodvojiva od povijesti knjige, kako u europskom, tako i u hrvatskom kontekstu. Ilustracija se, kako je već spomenuto, javlja u okviru opremanja srednjovjekovnih rukopisa iluminacijama. Naši najznamenitiji sačuvani primjerci uključuju Splitski evanđelistar iz VIII. stoljeća, opremljen predromaničkim iluminacijama u, po svemu sudeći, nepoznatom lokalnom



Slika 1. Hrvojev misal.



Slika 2. Misal Jurja Topuskog.

skriptoriju, Rapski evanđelistar iz XI. stoljeća koji je dragocjen zbog najranijih primjera figuralne iluminacije na našim prostorima, Trogirsko evanđelje iz XIII. stoljeća, potom Hrvojev misal, naš najraskošnije urešen rukopis na glagoljici te Misal Jurja Topuskog koji se čuva u riznici zagrebačke katedrale, autora Hansa Alemanusa, Nijemca koji je djelovao u Zagrebu. Upravo u prepisivačkoj i iluminatorskoj radionici Zagrebačke biskupije krajem XV. stoljeća, kad se kasno srednjovjekovlje prepliće s ranorenesansnim izbojima u likovnoj umjetnosti, nastaju po bogatstvu i ljepoti ukrasa najvredniji naši kodeksi.⁹

7 Javor, Ranka. „Ilustriranje dječje knjige u Hrvatskoj – pregled najznačajnijih autora od 1950. do danas“ u *Kakva je knjiga slikovnica*, zbornik, priur. Ranka Javor, Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 2000., str. 46-47

8 Albaneže, Nikola. „Ilustracije – bomboni i slastice“ u *Dijalog generacija: izložba ilustracija*, tekst Sanja Pribić i Nikola Albaneže, Zagreb, ULPUH, 2011., str. 4

9 Vujanović, Barbara. „Ilustrirani knjigu u Hrvatskoj“, u *Tema* br. 1-2-3 (2005), str. 18

Četrnaesto pak stoljeće, naročito kraj istog, u Europi bilježi pojava drvoreza, prve od grafičkih tehnika koje će se pokazati izrazito plodonosnima za produkciju ilustracija. One se sada otiskuju na slobodan list u jednoj boji te se oslikavaju naknadno, što je postupak kudikamo brži i jeftiniji od onog kojima su nastajale iluminacije srednjovjekovnih rukopisa, što će omogućiti veću i lakšu dostupnost u slojevima koji si raskoš iluminiranog rukopisa, tog luksuza plemstva i visokog svećenstva, teško ili nikako nisu mogli priuštiti. Do izuma tiskarskog stroja upis teksta je sporiji, pa je količina drvoreznih ilustracija u knjizi prevladavajuća stoga se najčešće govori o ksilografskim knjigama. Drvorezne se ploče pritom ne koriste jednom ili u jednoj radionici, one se posuđuju, prepravljaju, prodaju, nasljeđuju te se po njima izrađuju oponašateljske replike. Polovinom petnaestog stoljeća pak dolazi do Gutenbergova izuma tiskarskog stroja, što se u novijoj povijesti smatra razmeđem srednjega i novog vijeka, budući da dominacija vizualne paradigme nepobitno smjenjuje dotadašnju prevlast oralne kulture.¹⁰ Dakle, drugim riječima, mehanička reprodukcija omogućit će sveprisutnost grafičke kulture, što je za ilustraciju moment od neizmjerne važnosti.



Slika 3. *Esopus Moralisatus*.

U tome se prvom dobu europskog tiskarstva hrvatski doprinos ilustraciji u drvorezu ponajbolje očituje kroz djelovanje nakladnika i knjižara Dobrića Dobričevića (Boninus de Boninis), koji do godine 1500. tiska i objavljuje preko 40 knjiga opremljenih ilustracijama. Ti su primjerci opremljeni tolikom pomnošću da spadaju u vrhunske primjere ilustriranih inkunabula, posebice bogato uokvirenim drvorezima urešeno izdanje Danteovih djela koje je Dobričević tiskao u Bresci 1487. godine, a koje se smatra prvim (poznatim) izdanjem s opsežnom ilustracijskom opremom. Na glagoljskome je pismu pak u veljači 1483. godine objavljen Rimski misal, najstarija hrvatska tiskana knjiga, koja ispred teksta misnoga Kanona sadrži naknadno ulijepljen drvorez s prikazom Raspeća.

Prvo književno djelo na hrvatskome jeziku, *Judita* Marka Marulića, objavljuje se obogaćena jednostavnim drvoreznim ilustracijama 1522. godine, za koje se katkad kao autor navodi sam Marulić, no u nedostatku konkretnih pisanih dokaza, taj podatak ostaje samo špekulacijom.¹¹ Naime, u ovom je povijesnom razdoblju još uvijek izlišno govoriti o autorima knjižnih ilustracija, budući da su to mahom anonimni majstori, zapravo skromni namještenici tiskara. To je svakako jedan od razloga zbog kojih je u razlaganju onodobnih povijesnih i umjetničkih okolnosti, kad je ilustracija u pitanju, neophodno govoriti o izdavaštvu, tiskarama i eventualno naručiocima ili čak

¹⁰ Žmegač, Viktor. *Od Bacha do Bauhauusa*, Zagreb, Matica hrvatska, 2006., str. 44

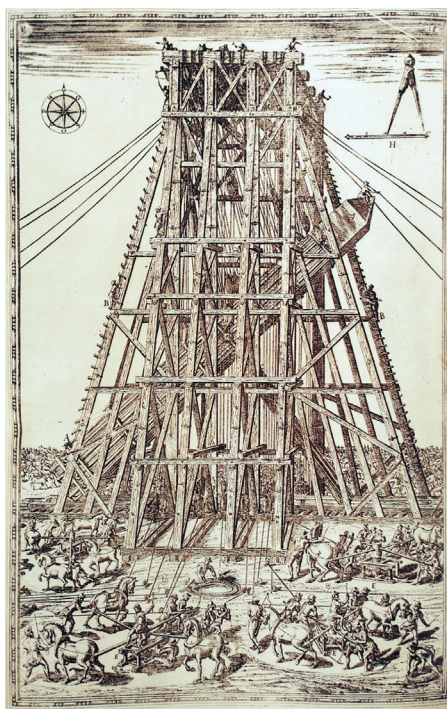
¹¹ Vujanović. Nav. dj., str. 19

vlasnicima drvoreza.¹² Međutim, unatoč spomenutim tehničkim inovacijama putem kojih je u umjetnosti opremanja knjiga grafika stala zauzimati vodeće mjesto, iluminacija još uvijek nije posve zamrla, što potvrđuje opus čuvenog hrvatskog minijaturista XVI. stoljeća, zapravo jednog od posljednjih velikana klasične europske minijature, „Michelangela sitnoslikarstva“ i „čudom Rima“, kako ga nazivlje Vasari, Julija Klovića (Grižane, 1498 – Rim, 1598). Svoj je stvaralački vijek Klović proveo u Italiji, a zahvaljujući virtuoznim i inventivnim crtačkim postupcima upamćen je kao autor istančanih iluminacija kodeksa *Evangeliarium Grimani* (1531-1534), *Stanze sopra l'impresa de l'Aquila di Eurialo*, *Komentar poslanice Sv. Pavla Rimljanima* (1537-1538), *Časoslov Stuarta de Rothesaya*, *Lekcionar Towneley* (nakon 1550) te najslavnijeg *Officinium Virginis*, odnosno *Časoslov Farnese* (1537-1546).



Slika 4. Komentar poslanice Sv. Pavla.

Knjižnu ilustraciju druge polovice XVI. stoljeća na nacionalnoj, ali i europskoj razini obilježila su dvojica Šibenčana, Martin Rota Kolunić i Natale Bonifacio. Obojica vrsni bakroresci, djelovali su izvan zemlje, poglavito u Italiji. Rota Kolunić, koji je radio i u Beču te Pragu, proslavio se ilustracijama popularnih prikaza kao što je Lepantska bitka te vedutama gradova objavljenima u djelu *Raccolta di le piu illustri et famose citta di tutto il mondo* Francesca Valesia. Bonifacio je pak, između ostalog, autor pojedinih ilustracija za knjige *Il devotissimo viaggio di Gerusalemme* (1587) Jana Zuallarta, *Principio Fabricij da Teramo Sopra la vita, opere et attioni di Gregorio XIII* (1588) te *Della Trasportatione dell'Obelisco Vaticano* (1590). Ilustracije u potonjem djelu su od izvanredne važnosti, budući da sadrže prikaze različitih faza izgradnje nove bazilike Sv. Petra. U umjetnosti oblikovanja knjige tijekom XVII. stoljeća istaknuo se književnik, jezikoslovac i povjesničar Pavao Ritter Vitezović. Osim što je držao tiskaru u svojoj kući na zagrebačkom Griču, također se bavio bakrorezom te je izradio 59 ilustracija za knjigu *Topographia Ducatus Carniolae Modernae* (1679) Ivana Vajkarda Valvasora.



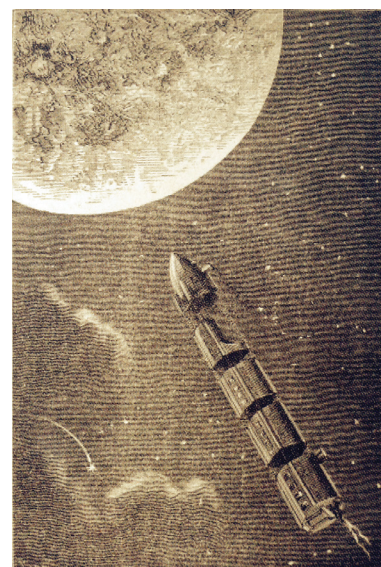
Slika 5. Della Trasportatione dell'Obelisco Vaticano.

12 Pelc, Milan. *Biblija priprostih*, Zagreb, Institut za povijest umjetnosti, 1991., str. 7-8

Naredni tehnički čimbenik od velike važnosti za uzlet izdavačkih djelatnosti u okviru kojih se umjetnost oblikovanja knjiga i periodike, a time i različitih oblika likovnog izražavanja u danome okviru može dalje razvijati jest svakako godina 1796. kada J. A. Senefelder pronalazi litografiju. Litografija će, uz drvorez, zbog jednostavnosti postupka i tehničkih mogućnosti koje je pružala tijekom XIX. stoljeća biti najvažnija reproduktivna tehnika primijenjena u tiskarstvu. U Hrvatskoj se pak litografija širi nakon što Josip Platzer osniva litografski atelijer 1840. godine u Varaždinu.¹³ Nadalje, nakon zaključka Hrvatskog Sabora o uvođenju hrvatskog kao službenog jezika 1847. godine intenzivno se povećava potreba za knjigama, časopisima i novinama te se tiskarska i nakladnička proizvodnja naglo razvijaju, a sukladno tome otvaraju se knjižare (primjerice „Narodna knjigarnica“ Ljudevita Gaja 1853. godine) i osnivaju čitaonice u većim gradovima Hrvatske i Slavonije. Svakako su ovi tehnološki i kulturno-politički preokreti izvršili velik utjecaj na razvoj ilustracije, budući da se potreba za tiskanom slikom šire čitateljske publike odražava na nakladama djela hrvatske književnosti, putopisa, novina, časopisa, godišnjaka, kazališnih programa, notnih zapisa te slikovnica.

Tako, primjerice, prve ilustrirane novine *Esseker allgemeine illustrierte Zeitung* izlaze u Osijeku 1869. godine. Matičin časopis *Vienac*, „namjenjen zabavi i pouci“, bio je izrazito dobro uređivan list¹⁴ na sadržajnoj i likovnoj razini, s ilustracijama u tekstu koje su se kvalitetom posve suvereno mogle mjeriti s onima koje su u to vrijeme izlazile u europskim časopisima.¹⁵

U tome se razdoblju još uvijek često naručuju gotovi ilustrativni klišeji iz metropola kao što su Beč ili Budimpešta, te se potom ulijepljuju ili uvezuju u knjižni blok, ili se pak ista ilustracija koristi na različitim stranicama knjižnog bloka u različitim (najčešće u ponovljenim) izdanjima. Iako je posebnu pozornost svojim izdanjima u likovnome smislu svakako posvećivala Matica hrvatska, izdajući knjige i časopise ne samo od posebnog, već i općeg interesa, šireći ih, zajedno s informacijama o svojim izdanjima, među širokim slojevima čitatelja, i u njenom se slučaju ilustracije preuzimaju. U tom pogledu, 1875. godine u izdanju Matice izlaze knjige *Od Zemlje do mjeseca* te *Put oko Zemlje za 80 dana* Julesa Vernea, opremljene ilustracijama koje se svakako mogu smatrati izvrsnima, no još je uvijek riječ o prenošenju ilustracija iz sličnih francuskih i njemačkih izdanja.¹⁶ Isto tako, u likovnom i stilskom vredno-



Slika 6. Put oko Zemlje za 80 dana.

13 Od Platzerova litografija prenijeti u Zagreb 1851. godine Dragutin Carl Albrecht. *Hrvatska enciklopedija*, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=1444>

14 Kvaliteta *Vienca* će se naročito unaprijediti dolaskom Augusta Šenoega na uredničko mjesto te povjeravanjem naklade Dioničkoj tiskari 1874. godine.

15 Bratulić, Josip. „Kultura i oprema knjige Matice hrvatske“, u *Vijenac*, Zagreb, br. 10 (207)/ 2002., str. 19

16 Isto.

vanju tadašnjih izdanja, osim „uvoza“ gotovih ilustracija iz inozemnih tiskarskih atelijera, stonovito problemsko pitanje postavlja i relativna anonimnost autora ilustracija. U domaćim se popularnim tiskovinama (primjerice u dječjem časopisu „Smilje“) tek posljednjom četvrtinom XIX. stoljeća javljaju potpisani ilustratori Hinko Abt, Dragutin Peinlich i Johann Steinbauer. Isto tako, jedan od ranih potpisanih ilustratora bio je Milan Rogulja, koji je izveo deset crno-bijelih ilustracija u pripovjetkama za mlade Stjepana Basaričeka 1887. godine, a narednih godina i nekoliko ilustracija u boji tehnikom kolorirane litografije za Basaričekovo djelo *Narodne pripovjetke*. Upravo su ilustrirani sadržaji, uz tipografiju i ornamentiku, prema kraju stoljeća postali sredstvom konkurentnosti nakladnika i knjižara kao što su Franjo Župan, Lavoslav Hartmann, Dragutin Carl Albrecht, Stjepan Kugli i Albert Deutsch, Boranić i Rožmanić te Robert Ferdinand Auer, što je rezultiralo porastom narudžbi ilustracija upravo od domaćih ilustratora.¹⁷



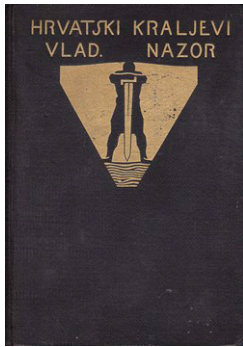
Slika 7. *Narodne pripovijedke*.

U tom pogledu, prema prijelazu stoljeća dolazi do sve veće afirmacije ilustracije kao likovne vrste te se njome sve više bave umjetnici. Spoznaja o umjetničkoj vrijednosti ilustracije raste, a bilježi se i sve veći prodor likovnosti u opremanje knjiga. Tome je doprinio i procvat tipografskog zanata te usavršavanje grafičkih i reproduktivnih tehnika. Miroslav Kraljević se odmah po dolasku u Pariz pridružuje krugu mladih ilustratora okupljenih oko revije *Panurge ou la chronique amusante*, u kojoj 1912. objavljuje crteže, smatrajući to svojim hvalevrijednim uspjehom. Među tada već priznatim umjetnicima koji se laćaju ilustracije nalaze se slikari Celestin Medović i Oton Iveković koji ilustriraju Marulićevu *Istoriju udovice Judite*, potom Bela Čikoš Sesija, Menci Klement Crnčić, Robert Auer i Josip Bauer. Međutim, zanimljivo je da se u tekstu Koste Strajnića iz 1913. godine može čitati i jedna od ranih likovnih kritika na području ilustracije. Prema ovome autoru, Medović, Iveković i Čikoš Sesija su griješili u izboru tehnike, oslanjajući se na uljene skice i monotipije koje Strajnić smatra neprikladnima. Smatra pak da u idealno opremljenoj knjizi ili kakvoj drugoj tiskovini ilustracija mora imati što tješnju vezu s tipografijom, što najbolje uspijeva u tehnici drvoreza ili crteža perom. Crnčiću pak u izvedbi rješenja za plakate zamjera preveliku naklonjenost „pedanteriji“ nauštrb umjetničkog shvaćanja, dok Auerovu popularnost u Zagrebu u potpunosti dovodi u pitanje sudeći njegov rad u ilustraciji vrijednošću „crtarija za ženske listove“.¹⁸ Čini se da su najkvalitetnija hrvatska ostvarenja u knjižnoj ilustraciji prve polovice XX. stoljeća ostvarili Ljubo Babić i Tomislav Krizman, što potvrđuje već i njima suvremena kritika.¹⁹ Babić je autor nacрта za sva izdanja Matice hrvatske

¹⁷ *Ilustracija u Hrvatskoj XIX. stoljeća*, katalog izložbe, ur. Koraljka Jurčec Kos, Zagreb, Galerija Klovićevi dvori, 2011., str. 6-10

¹⁸ Strajnić, Kosta. „Umjetnička oprema knjiga“, u *Savremenik*, 5(1913), str. 325-327

¹⁹ Isto.



Slika 8. Hrvatski kraljevi.

1911. godine, primjerice za *Narodne* pripovjetke, koja se u tu vrijeme likovnošću uspinju na sasvim europsku razinu, potom za knjige *Dante*, *Hrvatski kraljevi* te *Povijest filozofije*. To je svakako i rezultat suradnje s cijenjenim knjigovežom Bogomilom Šobanom, iz čije su naklade koje desetljeće ranije izlazila djela ukrašena upečatljivom secesijskom ornamentikom.²⁰ Strajnić vidi blagotvoran utjecaj Meštrovićeve likovne poetike nacionalnih tipova



Slika 9. Dante.

u Babićevu ilustratorskome radu, smatrajući ga umjetnikom u razvoju koji još nije dosegao punu stvaralačku samostalnost.²¹ Tomislav Krizman se naročito istakao na čitavom području onoga što bismo u današnje vrijeme mogli nazvati grafičkim dizajnom, stvorivši bogat opus u kojem se ističu ilustracije za *Srpskohrvatski almanah* i *Novele* Branimira Livadića. Krizman je autor velikog broja plakata, naslovnica, vinjeta te inicijala (autor je dugogodišnjeg znaka Matice hrvatske, za koju je likovno osmišljavao rješenja od 1913. do 1917. godine), često secesijske impostacije, te je izrađivao znakovlja (primjerice za *Savremenik*).



Slika 10. Priče iz davnine.

Uz Babića i Krizmana, važnog je traga u knjižnoj ilustraciji i opremi ostavio i Vladimir Kirin. U njegove se najzapaženije radove ubraja 3. izdanje *Priča iz davnine* Ivane Brlić Mažuranić iz 1926. godine, za koje izrađuje niz crno-bijelih ilustracija te dvanaest u boji, potom Nehajevljevi *Vuci* (1928), Šenoina *Seljačka buna* s tri crteža i osam ulijepljenih slika²² te studija *Starohrvatska umjetnost* J. Strzygowskog iz 1927., za koju je izradio iznimne predloške, sa zastavicama i latiničnim inicijalima nadahnutim starim tiskanima i rukopisnim knjigama.²³ Kirin je uz to bio dugogodišnji grafički urednik časopisa poput *Hrvatske revije* te *Hrvatsko kolo*, a svoje je izrazito prepoznatljive grafičke i uredničke radove rijetko potpisivao. U ilustraciji su se, osim spomenutih, okušali svi značajni umjetnici koji su djelovali na prijelazu te u prvoj polovici XX. stoljeća: Mirko Rački, Vilko Gecan, Milivoj Uzelac, Marijan Trepše, Anka Krizmanić, Oton Postružnik, Andrija Maurović, Bogumil Car, Gabrijel Jurkić, Jerolim Miše, Vladimir Filakovac, Pavao Gavrančić, potom Ivan Haramija, Ferdinand Kulmer te Albert Kinert. U godinama oko II. Svjetskog rata Edo Murtić i Zlatko Prica upamćeni su po izrazito snažnim ilustracijama za poemu *Jama* Ivana Gorana Kovačića, izdanu u obliku grafičke mape 1944. godine. Fedor Vaić nakon rat-



Slika 11. Jama.

20 Bogomil Šoban je s Maticom hrvatskom uspješno surađivao od 1898. godine do svoje smrti. Bratulić, nav. dj. (2002), str. 20

21 Strajnić. Nav. dj., str. 327

22 U reviji *Obitelj* 1931. godine Ivo Horvat Kirina navodi kao najboljeg ilustratora Šenoinih romana.

23 Bratulić. Nav. dj. (2000), str. 21

nih zbivanja nastavlja svoj ilustratorski rad obilježivši čitavu epohu svojim likovnim doprinosima za *Večernji list*. Alfred Pal, Boris Dogan, Lujo Lozica, Aleksandar Srnec, Ivan Picelj, Ivo Frišić te posebice Mihajlo Arsovski su redom umjetnici koji su se uspješno okušali u opremi knjige koja u nas od šezdesetih godina počinje smatrati segmentom dizajna, no koja još uvijek podržava ilustraciju kao legitiman likovni izraz. Od polovice XX. stoljeća razvoj tehnologija ponovno omogućava nova preslojavanja u povijesti ilustracije pojavom offseta, rasterografije, sitotiska, digitalnog tiska, koji daju specifične mogućnosti prenošenja vizualne ideje umjetnika.²⁴ Obzirom da je od prošloga stoljeća započelo gotovo apsolutističko doba prevlasti vizualne paradigme, tako je i ilustracija postala jednom od temeljnih slika epohe, izborivši svoje mjesto ne samo u knjigama, novinama i časopisima, već i u okviru plakata, letaka, reklama i ambalaža, svega onoga što pripada grafičkoj industriji te industriji novocvatućeg grafičkog dizajna. No, unatoč neprestanom podizanju grafičke kulture u okvirima hrvatskoga kulturnog kruga, plodonosnoj suradnji ilustratora i grafičkih urednika te suverenom pariranju svjetskim trendovima vizualnih identiteta nakladništva, čini se da je digitalizacijsko doba kojemu pripadamo stalo nagrizati ilustraciju. Poglavitito se to dotiče činjenice da se digitalnom fotografijom, točnije mogućnostima uporabne manipulacije istom u vidu retuširanja, za nakladnike najbrže i najjeftinije može dobiti ponajmoćnija poluga kojom mediji, posebice masovni mediji upravljaju, a to je slika. Iako danas ta ista elektronička tehnologija djelomično pomaže povratku crtanoj ilustraciji, na način da ilustrator sada ima neograničen broj kombinacija tehnika pa može raditi bilo tradicionalno, na papiru, dorađivati digitalno ili pak izraditi ilustraciju u nekom od brojnih digitalnih programa, s druge se strane otvara ponor opasnosti da zbog brzine, površnog pristupa konceptu likovnosti i lakog pristupa samoj tehnici kvaliteta autorske ilustracija često ispašta. Da je tome tako svakako govori samo postojanje agencija koje nude tzv. stock ilustracije, lako dostupne za kupnju na internetu, što možda jest legitimno u tržišnoj utakmici liberalnog neokapitalizma, no svakako degradira ilustraciju, ilustratore, ali i čitatelje.²⁵

Ilustracija je i u hrvatskoj povijesti umjetnosti, po svemu sudeći, još uvijek prilično marginalizirana. Ne samo da o najznačajnijim hrvatskim ilustratorima nedostaje monografija i izložaba u reprezentativnim muzejskim i galerijskim prostorima, već je i prilično zapanjujuć podatak da izdanje *Enciklopedije hrvatske umjetnosti* iz 1995. godine uopće ne sadrži natuknicu o ilustraciji, budući da je i pri ovako skromnom pokušaju davanja sažetog pregleda povijesti ilustracije u Hrvatskoj i više nego vidljivo da materijala za leksikografsku obradu itekako ima. Također, ilustracija se na zagrebačkoj Akademiji likovnih umjetnosti nije predavala od vremena Alberta Kinerta²⁶, sve do 2004. godine, kada kolegij ilustracije na Katedri za grafiku oživljava Svjetlan Junaković. Među danas aktivnim autorima, koje bismo mogli svrstati u srednju do mlađu generaciju, valja istaći rad Manuele Vladić Maštruko, Dražena Jerabeka, Milivoja Čerana, Ivana

24 Hlevnjak. Nav. dj., str. 10-11

25 Dulibić, Frano. „Ilustracija za novine i časopise“, *Drugi hrvatski biennale ilustracije*, Zagreb, Galerija Klovićevi dvori, 2008., str. 62

26 Albert Kinert na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu predaje od 1961. do 1984. *Hrvatski biografski leksikon*, <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=206>

Gregova, Tomislava Tomića, Dubravke Kolanović, Zdenka Bašića, Tomislava Torjanca, Davida Peroša Bonnota, Svebora Vidmara i Margarete Peršić.

2.3. Dječja ilustracija u Hrvatskoj

Dječja pak ilustracija, baš kao i sam dječji svijet, u mnogočemu se može promatrati kao zatvoreni kozmos, svijet za sebe. Ilustracije knjiga za djecu prve nas uvode u svijet umjetnosti. Otvaranje slikovnice se može gledati kao djetetov ulazak u muzej ili galeriju te time započinju likovni odgoj novih generacija, vršeći bitan utjecaj na formiranje ukusa i zanimanja za umjetnost.²⁷ Uloga ilustracije za djecu je utoliko odgovornija što sudjeluje u formiranju prvih informacija, spoznaja i emocija koje dijete doživljava u najranijim dodirima s knjigom, najčešće slikovnicom, koja je djetetu često i prvi udžbenik. Takva bi ilustracija trebala ponuditi dobru sliku pročišćenog simbola, koja neće odvlačiti dječju pažnju na nebitno suvišnim detaljima, a opet navoditi na slobodne asocijacije svojom otvorenosti. Kvalitetna bi ilustracija trebala mamiti malog čitatelja da vidi i čita dalje od redaka, da asociira nove slike i nova viđenja povrh sugeriranih predodžbi koje tekst pobuđuje.²⁸ Kao i u slučaju knjižne ili novinske ilustracije „za odrasle“, i u ilustraciji za djecu elementarni tematski poticaj ostaje tekst, odnosno pisana riječ, te je djelovanje cjeline, odnosno simbioze teksta i slike, od esencijalne važnosti. Jasno, ovdje može doći do poteškoće ukoliko pisac i ilustrator imaju nejedinstven pristup temi, no sve i ako je veza teksta i ilustracije slobodnija, ne može se poreći da atraktivna ilustracija pobuđuje znatiželju djeteta da posegne za knjigom i čita.²⁹

Ilustracija za djecu u Hrvatskoj javlja se paralelno s počecima tiskane knjige, pa tako 1527. godine u Veneciji izlazi prva poznata hrvatska početnica, na glagoljici. Knjiga je bogato ilustrirana, no dok se pretpostavlja da ju je objavio pop Pavao Modrušanin iz Senja, autor ilustracija ostaje nepoznat.³⁰ Najranija poznata ilustrirana knjiga dječje književnosti *Mlaisi*



Slika 12. *Mlaisi* Robinzon.

²⁷ Vujanović. Nav. dj., str. 18

²⁸ Hlevnjak. Nav. dj., str. 8

²⁹ Čačko, Peter. „Slikovnica, njezina definicija i funkcije“ u *Kakva je knjiga slikovnica*, zbornik, prir. Ranka Javor, Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 2000., str. 12-13

³⁰ Podatak da je ta knjiga jedan od primjera nabave gotovih ilustracija u inozemstvu donosi Koraljka Jurčec Kos u tekstu kataloga izložbe *Ilustracija u Hrvatskoj XIX. stoljeća*, Zagreb, Galerija Klovičevi dvori, 2011., str. 9, dok u tekstu *Počeci slikovnice u Hrvatskoj* Štefke Batinić i Berislava Majhuta stoji da je riječ o drvorezu domaćeg majstora obojanom rukom. Vidi u *Kakva je knjiga slikovnica*, zbornik, prir. Ranka Javor, Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 2000., str. 23.

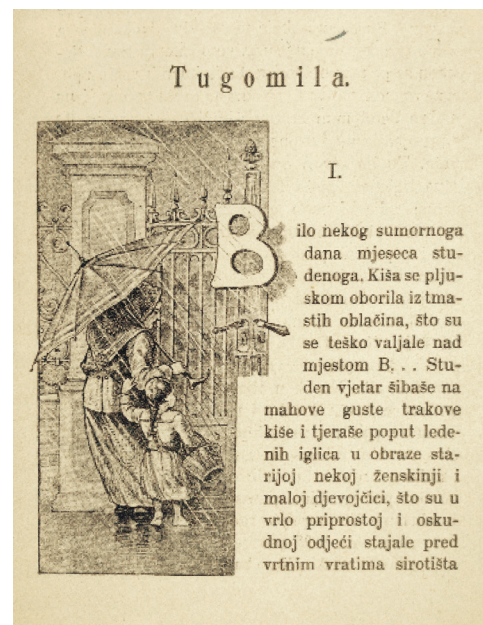


Slika 13. *Pripovezt od pobosne y bogabojeche renanzke grofice Genovefe.*

hrvatsko-njemačkome rječniku nailazimo na termine „slikovnica“ i „slikovnjak“. Bogato ilustrirane dječje knjige iz tog vremena su svakako *Pričalice*, koje nakladnici Albrecht i Fiedler objavljuju od 1880. godine. Svaki od prva četiri sveska sadži neku bajku popraćenu sa šest litografija u boji. Budući da je sačuvan dokument o isplati honorara Jagodi Truhelki za ilustraciju njene knjige *Tugomila*, postoji mogućnost da je ova spisateljica zaista sama ilustrirala svoje djelo 1899. godine. Na prijelazu stoljeća ilustracijama za djecu se počinju baviti i poznati slikari, ali i slikarice. Tako je godine 1913. Nasta Rojc ilustrirala *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* Ivane Brlić-Mažuranić, što ne samo da je rana suradnja isključivo domaćih autora, već k tome i dviju umjetnica. U razdoblju do 2. Svjetskog rata

Robinzon: iliti jedna kruto povolyina, y hasznovita pripovezt za detczu Joachima Heinricha Campea objavljena je 1796. godine u prijevodu Antuna Vranića, a njena se likovna oprema sastoji od ilustracija naručenih iz inozemstva³¹. Uvezenim inozemnim ilustracijama su također opremljene knjige *Pripovezt od pobosne y bogabojeche renanzke grofice Genovefe* Josipa Ernesta Matijevića iz 1808. godine te Reljkovićeve *Esopove fabule za slavonsku u skulu hodeću dicu*. Donedavno se uopće smatralo da je najranije ilustrirana knjiga u Hrvatskoj *Basne*, djelo koje je ilustrirao hrvatski ilustrator Adalbert Nikola Lauppert, a koje je u šest svezaka izlazilo od 1844. do 1847. godine u Karlovcu pod uredništvom Ignjata Ćivića Rohorskog. Izdanje *Genoveve* Krste Šmida iz 1858. godine sadrži ilustraciju koju je izradio D. Dauer u Zagrebu, no koja je za potrebe objave reproducirana u inozemstvu.³²

Ilustracija dječjih knjiga kod nas, kao i u svijetu, doživljava uzlet u drugoj polovici XIX. stoljeća, o čemu svjedoči i podatak da 1869. godine u Filipovićevom



Slika 14. *Tugomila.*

31 Vujanović, Barbara. „40 godina praćenja i vrednovanja hrvatske ilustracije“ u *40 godina Nagrade „Grigor Vitez“*, ur. Antonija Posilović, Zagreb, Savez društava Naša djeca Hrvatske [s.a.], str 112

32 *Ilustracija u Hrvatskoj XIX. stoljeća*, katalog izložbe, ur. Koraljka Jurčec Kos, Zagreb, Galerija Klovićevi dvori, 2011., str. 9



Slika 15. Radost.

od najutjecajnijih i najpoticajnijih hrvatskih ilustratora. *Radost* uskoro postaje pravo rasadište ilustratora za djecu, budući da po osnutku Gliha kao suradnike okuplja i animira istaknute umjetnike koji su listu dali poseban autorski pečat. Najreprezentativniji autori su redom velika imena hrvatske ilustracije: Danica Rusjan, Mladen Veža, Josip Biffel, Vjera Lalin, Pika Vončina, Marsela Hajdinjak te, naravno, Ivan Antolčić.³⁵ Kako se pojam likovnog autorstva dječje knjige afirmira šezdesetih godina prošlog stoljeća, sukladno tome se od 1966. godine najveće svjetska nagrada na području knjige počinje dodjeljivati i za kategoriju ilustracije.³⁶

umjetnici koji su ponajviše doprinijeli kvaliteti ilustracija dječjih knjiga su Vladimir Kirin i Andrija Maurović. Kirin izrađuje ilustracije u boji za *Dječju čitanku o zdravlju* iz 1927. godine nepotpisane Ivane Brlić Mažuranić.³³ Maurović pak, umjetnik koji će ostati upamćen prvenstveno kao otac hrvatskog stripa, već 1933. godine crtežima ilustrira knjige *Čudnovati pijetao*, *Dodo i Buco* te *Patuljak*.

Za hrvatsku je dječju ilustraciju godina 1951. od prijelomne važnosti, budući da tada počinje izlaziti ilustrirani književni list *Radost*, danas najstariji hrvatski suvremeni dječji list.³⁴ U pokretačkom je postavu lista mjesto likovnog urednika zauzeo Vilko Selan Gliha, jedan



Slika 16. Snježna kraljica.

33 Batinić, Štefka; Majhut, Berislav. „Počeci slikovnice u Hrvatskoj“ u *Kakva je knjiga slikovnica*, zbornik, prir. Ranka Javor, Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 2000., str. 27

34 Prvi hrvatski dječji list bio je *Bosiljak*, koji je izlazio od 1864. do 1868. godine. Mjesto najdugovječnijeg hrvatskog dječjeg lista zauzima *Smilje*, koje je izlazilo pune 72. godine, od 1873. do 1945. godine.

35 *Radost 1951-2011*, odg. ur. Joža Skok, Zagreb, Naša djeca - Hrvatski školski muzej, 2011.

36 Andersenove nagrade (Hans Christian Andersen Awards) bijenalno se dodjeljuju živućim piscima (od 1956.) i ilustratorima za izniman doprinos dječjoj knjizi. Nagradu dodjeljuje IBBY (The International Board on Books for



Slika 17. Ježeva kućica.

Upravo je Ivan Antolčić prvi hrvatski ilustrator koji je nominiran za ovo najprestižnije svjetsko priznanje. Naprestitižnija pak nagrada za ilustraciju na nacionalnom nivou je Nagrada „Grigor Vitez“, ustanovljena početkom 1967. godine, a koja se dodjeljuje za kvalitetnu dječju knjigu, koju uz vrhunski tekst krasi i vrhunska ilustracija.³⁷ Prvi laureati Nagrade bili su rodonačelnici suvremene hrvatske ilustracije, spomenuti Vilko Selan Gliha i Cvijeta Job. Vilko Selan Gliha kao ilustrator se vodi slikarskim, kolorističkim počelima sjedinjenima s kvalitetom vrsnog crtača koje otkriva kroz realistične prikaze. Istinsko razumijevanje dječjeg svijeta kojem se obraća svojim radom dokazuje činjenica da je proučavao dječji crtež. Osim bogatog ilustratorskog opusa, ostavio je i traga u odgoju čitavih naraštaja mladih likovnih umjetnika zagrebačke Škole za primjenjenu umjetnost (poput Ivana Viteza), kroz srednjoškolski časopis *Polet*. Cvijeta Job je veći i najvažniji dio svog ilustratorskog opusa vezala uz onaj Ivane Brlić-Mažuranić, čije je bajke gotovo sve ilustrirala, u početku na poziv kipara Raoula Goldonija. Spomenimo samo neke koje su zahvaljujući vrsnoj likovnoj interpretaciji u mislima generacija čitatelja vizualni pandan literarnome predlošku: *Šuma Striborova* (1966), *Regoč* (1968), *Kako je potjeh tražio istinu* (1973), *Toporko i deset župančića* (1974). Glavne odrednice likovnog izričaja Cvijete Job su bogata fantazija i majstorstvo detalja, koje podređuje jedinstvu kompozicije. Minijaturističku minucioznost postiže slikajući najčešće temperom i isključivo kistom od jedne, dvije ili tri nule, ne iscrpljujući svoju likovnost detaljistički, već pristupajući svakome detalju dubinskom koncentracijom i pažnjom. Ovoj umjetnici najviše odgovara ilustriranje bajki te je suvremene priče nikad nisu privukle.³⁸ Tijekom godina su se uz Cvijetu Job i Selana Glihu kao bar-



Slika 18. Šuma Striborova

Young People), osnovan 1953. u Zürichu. <http://www.ibby.org/>

³⁷ Posilović, Antonija. „Nagrada ‘Grigor Vitez’ od osnivanja do današnjih dana“ u *40 godina Nagrade ‘Grigor Vitez’*, ur. Antonija Posilović, Zagreb, Savez društava Naša djeca Hrvatske [s.a.]

³⁸ Vujanović. Nav. dj., str. 115

dovi hrvatske ilustracije iskazali Albert Kinert, Edo Kovačević, Zlatko Bourek, Aleksandar Marks, Pavao Štalter, Joško Marušić, Boris Kolar, Ivan Vitez, Vjekoslav Vojo Radoičić, Svjetlan Junaković te najnagrađivaniji – Ivan Antolčić.

Valja napomenuti da hrvatski ilustratori već desetljećima nižu zabilježene uspjehe na svjetskoj sceni dječje ilustracije te da redovito osvajaju razne nagrade i priznanja na važnim manifestacijama, pa u tom kontekstu osim spomenute Andersenove nagrade, svakako valja istaći Bijenale ilustracije Bratislava (BIB)³⁹, Sajam dječje knjige u Bologni te Memorijalnu nagradu Astrid Lindgren (ALMA).⁴⁰ Svakako je od važnog značaja za redefiniranje važnosti ilustracije na našoj, nacionalnoj razini utemeljenje Hrvatskog biennala ilustracije 2006. godine. Od domaćih nagrada za ilustraciju, osim spomenute nagrade „Grigor Vitez“, od 1971. godine dodjeljuje se i ugledna nagrada „Ivana Brlić Mažuranić“ za tekst i ilustraciju objavljenu u tekućoj godini, te nagrada za najbolju slikovnicu „Ovca u kutiji“ (od 2005. godine).

39 BIB je najstariji svjetski bijenale ilustracije utemeljen 1967. godine te se u kontinuitetu održava do danas. Riječ je o međunarodnoj izložbi nacionalnih sekcija ilustratora pojedinih zemalja koje odabiru sekcije IBBY (Hrvatska je sekcija Hrvatski centar za dječju knjigu).

40 ALMA je utemeljena 2002. godine u Stockholmu, a dodjeljuje se godišnje jednom živućem piscu, ilustratoru ili promotoru čitanja na području književnosti za djecu i mlade. Kod nas o nominaciji odlučuje Nacionalni odbor za dječju knjigu, a dosad su nominirani ilustratori Vjekoslav Vojo Radoičić i Svjetlan Junaković.

3. Ivan Antolčić

3.1. Kontekst u kojem Ivan Antolčić započinje djelovanje ilustratora.

Ivan Antolčić se na likovnoj sceni kao ilustrator javlja na samom početku šezdesetih godina XX. stoljeća. To je razdoblje koje se može opisati kao „zlatno doba“ knjižne ilustracije⁴¹ u Hrvatskoj. Naime, tada se ilustriranjem vrhunskih književnih djela te likovnom suradnjom s eminentnim listovima bave ne samo velika imena hrvatskoga slikarstva poput Ordana Petlevskog, Đure Sedera, Željka Hegedušića, Miljenka Stančića, Ferdinanda Kulmera i Josipa Vanište⁴², uza spomenute u prethodnim poglavljima, već i oni umjetnici koji će se upravo zbog svojih prinosa iz ovoga razdoblja ustoličiti kao velika imena hrvatske ilustracije. Međutim, dok je na primjeru maločas navedenih još uvijek riječ o umjetnicima kojima ilustracija nije primarna likovna djelatnost, već izraz kojim se bave, može se sasvim legitimno kazati, usputno, istovremeno se formira snažna ilustratorska scena tada nove generacije. To su oni umjetnici okupljeni oko dječjeg lista *Radost*, na čelu s Vilkom Selanom Glihom, kojima je ilustracija sama po sebi prioritet u likovnome stvaralaštvu i koji su stvorili mjesto suvremenim generacijama ilustratora, u čijem radu pored izražene specijalizacije i profesionalizacije više nema onog dojma relativne usputnosti. Ova je generacija ilustratora iz šezdesetih godina učinila da se likovnost kao umjetnost vizualizacije snažno proširi među školarcima i da mlade oči, osjetljive na ljepotu viđenoga, doživi svijet slike kao svoj svijet.⁴³ Most između svojevrsnog generacijskog jaza premošćuje upravo Antolčić, ugrađujući cijelog sebe u ljepotu svojih ilustracija. Njegov se dugotrajni umjetnički put ilustratora počeo duboko ucrtavati baš u tim, po ilustraciju zlatnim godinama.



Slika 19. *Radost*.



Slika 20. *Radost*.

41 Albaneže, N. Nav. mj.

42 Josip Vaništa pod pseudonimom Josip Josipov objavljuje ilustracije u *Vjesniku u srijedu (VUS)*, financirajući tako svoje gorgonaške aktivnosti, posebice publiciranje danas kultnog (anti)časopisa *Gorgona*. Albaneže, N. Nav. dj., str. 6

43 Bratulić, Josip. „Ivica Antolčić – slikar vječnog djetinjstva“ u *Ivan Antolčić*, Šibenik, Međunarodni dječji festival Šibenik - Županijski muzej Šibenik, 1997., str. 4

3.2. Faze stvaralaštva te najistaknutija ostvarenja i publikacije

Antolčić 1960. godine objavljuje svoje prve ilustracije u izdanjima zagrebačkog nakladnika „Lykos“. Prva u tom nizu je bila pripovjetka *Poljubac za tratinčicu* Antuna Šoljana u listu *Književna tribina*,⁴⁴ da bi potom u istome uslijedile ilustracije književnih priloga inozemnih i domaćih književnika poput Irwina Shawa, Johna Cheevera, Wiliama Saroyana te Branka Perice.⁴⁵ Njegujući intenzivan suradnički odnos sa Slavkom Mihalićem i Krstom Špoljarom, urednicima *Književne tribine* te uslijed pozitivnih kritika objavljenih ilustracija, slijede nove narudžbe. Za poznata Lykosova izdanja zbirki poezije ilustrira *Poreklo nade* Branka Miljkovića te djelo *Hrvatska književnost 1914-1941* Šime Vučetića. Zalaganjem Krste Špoljara od naredne godine objavljuje niz ilustracija u uglednome mjesečniku za književnost i umjetnost *Republika*, a potom i u listu *Telegram*, na poziv Slavka Mihalića⁴⁶. Iako ovi likovni doprinosi označavaju tek početak Antolčićeve plodne karijere ilustratora, nesumnjivo se već pri njihovu nabranjanju jasno može iščitati intelektualna klima kulturnih i umjetničkih krugova kojima Antolčić već tad pripada, naročito nakon što 1961. dobiva mjesto scenskog kipara u HNK, a u kojima će do dan-danas njegovati brojna i zanimljiva poznanstva.

Šezdesete godine - formiranje ilustratorskog rukopisa

Prva formativna faza Antolčićeva ilustratorskog djelovanja okrunjena je prvom samostalnom izložbom ilustracija 1965. godine u zagrebačkoj galeriji LIKUM⁴⁷, na kojoj su bili izloženi gvaševi i crteži inspirirani djelima *Božanstvenom komedijom* Dantea Alighierija te *Hrvatska rapsodija* Miroslava Krležę. Ovim ilustracijama još dominiraju slikarski postupci, za razliku od



Slika 21. *Hrvatska rapsodija II.*



Slika 22. *Dno pakla.*

44 *Književna tribina* je list za književnost koji je izlazio između 1959. i 1960. godine dvotjedno, odnosno mjesečno. Prethodni naslov glasilo je *Književno ogledalo: novine za književnost* (1958).

45 Vrga, Boris. *Posavski Anteji Ivan Antolčić*, Sisak, Aura, 2001., str. 204

46 Vrga, Boris. *Ivan Antolčić: Posavski snovi i viđenja*, Petrinja, Hrvatski dom Petrinja, 1998., str. 6

47 U literaturi se ova izložba često miješa s Antolčićevom prvom „ozbiljnom“ samostalnom izložbom održanom 1963. godine u zagrebačkom Studentskom centru na kojoj je izložio grafike, tempere, ali i skulpture. Izložba iz 1965. je pak prva cjelovita izložba ilustracija.

čvrstine crteža koja će kasnije postati amblematskim znakom njegove ilustracije. Atmosfera tih radova je scenska i ponešto metafizička, linije su dinamične, a spektar boja je zatamnjen, što uz zgusnute scene kojima dominiraju likovi ostavlja dojam pomalo mračne i mistične, ali svakako lirske fantazmagoričnosti. Bitno je napomenuti da dio kritike ovaj Antolčićev nastup dočekuje pozitivno te su radovi ocijenjeni kao vrijedan prilog ostvarenjima na području ilustracije u našoj umjetnosti, dajući joj višu formu i približavajući je ostalim slikarskim vrsta. Drugim riječima, izložba je proglašena „oživljavanjem ilustracije“.⁴⁸ No, s druge strane, unatoč pohvalama njegovoj nadarenosti i virtuoznosti u zantaskome postupku, dio kritike ipak ima određene rezerve. Naime, dok se hvali njegova kvaliteta, iskrena angažiranost, uspješno odupiranje modi i nasilnim pokušajima da se bude „ažuran“, bogata fantazija i sklonost ka dramatičnome, svaki pokušaj lirskog prodora u pravce nadrealizma se ocjenjuje neuspješnim, dopadljivih i praznih inscenacija.⁴⁹ Djela s ove izložbe 1981. godine su bila uvrštena u tematsku izložbu *Dante u hrvatskoj likovnoj umjetnosti i književnosti*, autora Tonka Maroevića i Božidara Petrača.

Sedamdesete i osamdesete godine - puna prepoznatljivost crteža

Naredna faza Antolčićeva ilustratorskog stvaralaštva je po mnogočemu i najistaknutija, prvenstveno zato što u osobnom umjetničkom rukopisu i izrazu sada autor doseže izraziti sklad likovnog i narativnog, usmjerujući se izrazito prema ilustraciji časopisa i knjiga, posebice dječjih. Naime, 1965. godine postaje stalni likovni suradnik dječjih listova, od kojih poglavito valja istaknuti *Radost*.⁵⁰ Tih je godina, zahvaljujući vrhunskom uredničkom zboru kojeg su sačinjavali književnici Mato Lovrak, Gustav Krklec te likovni urednik Vilko Selan Gliha, formiran temeljni književno-likovni program lista koji će biti prepoznatljivi desetljećima⁵¹. Antolčić se tako našao u krugu ilustratora okupljenima oko Selana Glihe, pod čijim utjecajem su u listu njegovani vrlo visoki kriteriji ilustracije za djecu, utemeljeni na primjerenosti dječjeg gledanja i poimanja svijeta. Antolčić se okružen takvim poticajima od 1970. vrlo intenzivnije bavi upravo dječjom ilustracijom⁵² te



Slika 23. *Radost*.

48 Baldani, Juraj. „Oživljavanje ilustracije“, u *Republika*, Zagreb, br. 9/1965

49 Depolo, Josip. „Nadareni autodidakt“ u *Vjesnik*, Zagreb, 23. II. 1963.

50 [B. H.] *Ivan Antolčić*, Šibenik, Međunarodni dječji festival Šibenik - Županijski muzej Šibenik, 1997., str. 5

51 *Radost 1951-2011*, odg. ur. Joža Skok, Zagreb, Naša djeca - Hrvatski školski muzej, 2011., str.

52 *Katalog hrvatskih ilustracija: pregled imena i djela/Croatian illustrators' catalog: overview of authors and works*, ur. Branka Hlevnjak, Zagreb, ULUPUH, 2005., str. 6

narednih desljeća izrađuje ilustracije za gotovo svaki broj *Radosti*, uza doprinose za *Smib*⁵³ i *Modru Lastu*⁵⁴.



Slika 24. *Radost*.

djetinjstva ugrađuje u ljepotu svojih ilustracija, postajući tako sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog stoljeća „slikarem vječnog djetinjstva“ generacija mlade đačke čitalačke publike⁵⁵.

Svakako ovdje valja detaljnije opisati Antolčićevu crtačku tehniku, budući da u ovome vremenskome slijedu, dakle sedamdesetih i osamdesetih godina ona postaje trajnom i neznatno promjenjivom značajkom njegova opusa. Iako često radi gvaševe i serigrafije, crtež tušem se izdvaja kao tada omiljena i dosad vrlo prepoznatljiva Antolčićeva tehnika.



Slika 25. *Radost*.

Osim perom i kistom, crta u tuš namočenim drvenim štapićem. Na taj način prikazi kuća – korablji, ograda, drvenog pruća te najrazličitijih drvenih predmeta koje tvore prepoznatljivo tkivo ne samo predmetnog, već i figurativnog svijeta njegovih ilustracija. Dakle, riječ je o crtanju drva komadom drva, zbog čega se katkad dobija dojam da Antolčićevi crteži djeluju „kao skulpture sklepane od drvenih daščica“. Na tu temu kazao je akademik Matko Peić samom umjetniku: „Tvoj crtež izgleda kao da ga vješto tešeš“,⁵⁶ čime se barem u filozofskome smislu može zaključiti da se Antolčić nastavlja drvorezbarsku posavsku tradiciju. To je primijetio i ugledni kritičar Vladimir Maleković, pišući: „On izvlači liniju kao da blanja dasku. Njegova je grafija

53 *Smib* je poučno-zabavni dječji časopis u izdanju Školske knjige, koji se objavljuje od 1970. Časopis izlazi jednom mjesečno tijekom školske godine. Nastao je objedinjavanjem *Smilja*, najdugovječnijeg hrvatskog časopisa i *Bosiljka*, a spajanjem njihova dva imena došlo je do imena *Smib* (smilje i bosilje).

54 *Modra lasta* je školski časopis u izdanju Školske knjige, koji izlazi od 1954. godine jednom mjesečno tijekom školske godine. Časopis služi kao dopunski didaktički materijal na satovima hrvatskoga jezika, medijske, likovne i glazbene kulture te povijesti, zemljopisa, biologije i ostalih predmeta.

55 Bratulić, J. Nav. mj. (1997)

56 Burić, Vlado. „Čarobnim štapićem“ u *Vikend*, Zagreb, 17. VI. 1988., str. 46

gruba kao hrastovina i oštra kao sjekira“.⁵⁷ Upravo je zato taj crtež osebjune jasnoće, preciznosti, ali i čvrstoće i zgusnutosti, zapravo sve do jake rustičnosti. Mogao bi se definirati i kao linearan, s karakterističnim spiralnim prepletima koji naznačuju katkad ornamentalnu intonaciju.⁵⁸ Antolčićeve su linije ogledalo njegova crtačkoga majstorstva, jake su, čak debele, oble, dok volumene tvore kiparskim plasticitetom bez oštih rubova i uglova, a teku u sporijem ritmu.⁵⁹ Ta plastičnost nipošto nije proizvoljna, budući da se Antolčić školovao za kipara. Kroz ova prva dva desetljeća svoje ilustratorske djelatnosti umjetnik koristi ponešto tamniju, zagasitiju paletu zemljanih tonova okera, smeđe, crvene, zagasito zelene ili plave. Odlika koja krasi njegove crtačke ili grafičke listove jest i ta da im nikad u potpunosti ne ispunjava bjelinu, već bjelinom, kao i iscertanom masom, gradi crtež. Bjelina je, dakle, konstitutivni dio njegovog crtačkog postupka, zbog kojeg njegovi radovi ne djeluju disperzivno, već koncentrirano i zgusnuto.⁶⁰

Među nezaboravnim ilustracijama dječje književnosti iz ovoga perioda ističe se djelo Zvonimira Baloga *Pjesme sa šlagom ili šumar ima šumu na dlanu* iz 1975. godine. Prateći Balogove stihove o različitim zanimanjima, Antolčić maštovito rekreira likove poštara, šumara, zidara, konobara i drugih, koristeći jasan i sebi karakterističan crtež. Sa svega nekoliko boja, dakle ograničenom paletom, dosjetljivo oslikava dijelove figura, odnosno rekvizite koje likovi drže, karakteristične za pojedino zanimanje (cvijeće kod Cvjećara, cigle kod Zidara, hrana i piće kod Konobara). Već pri ovome ostvarenju Antolčić osvaja niz visokih priznanja: prvenstveno na-



Slika 26. *Pjesme sa šlagom ili Šumar ima šumu na dlanu / Šumar.*



Slika 27. *Pjesme sa šlagom ili Šumar ima šumu na dlanu / Prometnik.*



Slika 28. *Pjesme sa šlagom ili Šumar ima šumu na dlanu / Pjesnik.*

grade „Grigor Vitez“ i „Ivana Brlić Mažuranić“, potom plaketu za drugo mjesto „Zlatnog pera Beograda“⁶¹ te pohvalu na Moskovskome sajmu knjiga. U ocjenama žirija spomenutih domaćih

57 Iz teksta Branke Hlevnjak objavljenom u *Crteži i knjižne ilustracije: Ivan Antolčić*, ur. Vesna Burić, Osijek, Izložbena dvorana „Waldinger“, 1996.

58 Vrga, Boris. *Ivan Antolčić: Korablje i krapovi, konjanici i kokoti*, Petrinja, Galerija „Žilić“, 2004.

59 Lalin, Tomislav. *Ivan Antolčić*, Zagreb, Radničko i narodno sveučilište „Moša Pijade“, 1984.

60 Depolo, Josip. „Preplet nostalgije priče“ u *Oko*, Zagreb, 16. VIII. 1984.

61 „Zlatno pero Beograda“ bijenalna je međunarodna izložba ilustracije, osnovana 1959. od strane Udruženja



Slika 29. *Imam rep.*

nagrada upravo se naglašavaju jednostavnost, čitljivost i nenametljivost s jedne, a sadržajno bogatstvo i otvorenost prostora za dječje maštanje s druge strane.⁶² Naredne pak godine, dakle 1976. ilustrira knjigu *Imam rep* Kazimira Klarića. Ovdje je riječ o ilustracijama zgusnutijih, debljih linija, čija je plastičnost dodatno pojačana šrafitiranjem do mjere da asociraju na drvoreze. Ovoga puta na „Zlatnome peru Beograda“ osvaja najvišu nagradu za ilustraciju.⁶³

Izvan okvira dječje književnosti, sedamdesetih godina pored ostalog ilustrira djela brojnih autora u nakladničkom nizu *Pet stoljeća hrvatske književnosti* Matice hrvatske: T. Brezovačkog, M. Jurić Zagorke, M. Božića, K. Špoljara, I. Jakovljevića, G. Karlovčana, M. Beretina, M. Sabolovića, M. Jirsaka, M. Selakovića, S. Šimića, N. Batušića te nekolicine drugih.

Po kromatskome pristupu zanimljiv je Antolčićev rad na knjizi *Mucava ulica* Josipa Palade iz 1980. godine. Naime, ovdje ilustrator snažnu plastičnost grafičkih prikaza naglašava korištenjem tek jedne ili dvije boje, kojima potpuno ispunjava iscrtane dijelove, tako da se dobiva gotovo monokromatski efekt. Ilustracije u knjizi *Petrica Kerempuh* Hrvoja Hitreca iz iste godine Antolčiću ponovno donose nagradu „Grigor Vitez“ (1982), ne samo zbog originalnosti umjetnikova crtačkog rukopisa, već i zbog nastojanja da se u likovnoj opremi knjige dosegne cjelovitost grafičkog dizajna.⁶⁴ Slijedi čitav niz dječjih knjiga istog spisatelja o Petrici Kerempuhu koje Antolčić ilustrira (*Petrica Kerempuh i hrabri krčmar* 1985., *Petrica Kerempuh i praznoglavci* 1986., *Petrica Kerempuh i čarobne kuglice* 1989.). Budući da mu je sama tema izrazito bliska, iako osuvremenjena,



Slika 30. *Mucava ulica.*



Slika 31. *Petrica Kerempuh.*

prožeta je pučkim detaljima i ruralnom ambijentalnošću, stoga ilustrator vješto likovno prati ironizirani i osporavateljski unutarnji život glavnoga junaka. Crtež je ovdje nešto veće plošnosti, a time i onaj dojam obloga plasticiteta sad postaje odmjereniiji. Kompozicija je razvedenija, a i spektar boja je rasvijetljeniji te kreće ka lazurnoj transparentnosti koja će postati dominantna posljednjih

likovnih umjetnika primjenjenih umjetnosti i dizajnera Srbije (ULUPUDS). Od 1962. sudjeluju ilustratori iz cijele Jugoslavije, a od 1966. i umjetnici iz cijelog svijeta.

62 Vrga, B. Nav. dj. (2001), str. 208

63 [s.n.] „Ivanu Antolčiću – Zlatno pero Beograda“ u *Vjesnik*, Zagreb, 29. XII. 1976., str. 11

64 Vrga, B. Nav. dj. (2001), str. 210



Slika 32. Petrica Kerempuh i praznoglavci.

nu cjelinu.⁶⁵ Na tome su tragu, po pitanju korištenja nešto razvedenijih, kolopletnijih linija, svijetlijeg spektra boja i kretanja prema istančanijoj mekoći crteža, nagrađene ilustracije za *Liliput* Saliha Isaaca iz 1983. godine. Te su blage promjene u crtežu posebno vidljive na primjeru ilustracija Čudnovatih zgoda šegrt Hlapića Ivane Brlić-Mažuranić (1985), pridonoseći tako sugestivnoj jasnoći i harmoniji maštovitih likovnih predodžbi situacija u kojima se Hlapić kroz djelo nalazi, što je nagrađeno nagradom koja nosi autoričino ime. Ivana Brlić-Mažuranić svakako je jedna od autora kojima se Antolčić posebno posvetio. Za njene *Priče iz davnine* izradio je ilustrativne predloške i scenografiju za

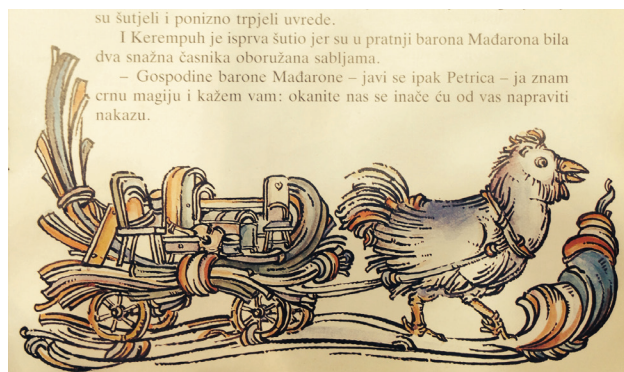


Slika 34. Čudnovate zgode šegrt Hlapića.

65 Isto, str. 137

66 Tunjić, Andrija. „Naša je Ivana veličanstvena“, u *Vjesnik*, Zagreb, 4.-5. XI. 2006.

dvadesetak godina. Ilustracije ovih djela se, zahvaljujući ponešto baroknim detaljima brojnih prepleta, gotovo pletera, kompozicijom i bojom vanredno sljubljuju s tipografijom teksta, tvoreći sklad-



Slika 33. Petrica Kerempuh i čarobne kuglice.

osam televizijskih emisija u petnaestominutnom formatu, u kojoj su *Priče* pripovjedački interpretirane uz Antolčićeve ilustracije, a koje su zahvaljujući ovome mediju doprle do najrazličitijih slojeva gledateljstva i postale vizualni pandan toga amblematskog hrvatskog književnog djela. Svoje udivljenje spisateljičinim stvaralaštvom iskazao je i rečenicom „Naša je Ivana veličanstvena“, prilikom izrade rješenja svečane zavjese za Zagrebačko kazalište lutaka 2006. godine, smatrajući ilustraciju koja je prenesena na zavjesu krunom svog rada na opusu Brlić-Mažuranić. To se rješenje, prepoznatljivog Antolčićevog ilustratorskog rukopisa, sastoji od prizora iz njenih priča kompozicijski objedinjenih u krošnji velikoga stabla, koje je za Antolčića jedan od simbola djetinjstva.⁶⁶

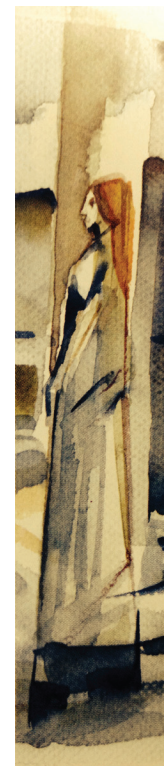
Od devedesetih godina do danas - pročišćenje izraza

Početak posljednje razvojne faze u Antolčićevu ilustratorskome stvaralaštvu mogao bi se smjestiti u devedesete godine XX. stoljeća. Nastavno na pomake koji su različiti sredinom osamdesetih, Antolčićev se crtež sada može opisati kao mekši i fluidniji, iako nije izgubio ništa od svoje autentičnosti. Naime, umjetnik sada više koristi tehniku akvarela, koja po svojoj autonomnoj datosti ne omogućava više

onu masnoću i gotovo drvenastu, drvoreznu čvrsoću linije. Oblici ostaju prepoznatljivi, kao i elementi posavske folklorne motivike, ali doživljavaju, može se kazati, renesansu oprozračenosti i mekoće postojanja na papiru, te ulaženja u punu poetičnost izraza, uspješnost kojeg mu je na samome početku likovne karijere bila kritički stavljena u pitanje. Također, do ove se točke vidi sustavni hod prema svijetlome spektru boja, ako se prisjetimo da je kolorit u kojem je počeo bio vrlo zagasitog, pa katkada i vrlo mračnog spektra, da bi preko osnovnih crvenih, plavih, zelenih i žutih stigao do svijetline različitih tonaliteta akvarela, sve do gotovo svih mogućih pastelnih i žarkih nijansi, bez prethodnih limitacija u smislu autorova vlastita izbora. To je posebice dojmljivo pri ilustraciji djela *Vila zelenog jezera* Ludwiga Bauera iz 2003. godine. Ponesen tekstem još jednom potvrđuje majstorstvo crteža, uprizorujući ljudske likove, konje i ptice smještene u radnju u posavskome krajoliku. Ovi su akvareli širokih, razvedenih linija, a najzanimljiviji se likovni citati – primjerice roda, sova i naravno vila - preuzimaju kako bi na rubovima stranica poslužili kao vinjete.⁶⁷



Slika 35. Vila Zelenog jezera.



Slika 36. Vila Zelenog jezera.



Slika 37. Tripud guraj, jednom furaj: moje djetinjstvo / Dječji vitez.



Slika 38. Tripud guraj, jednom furaj: moje djetinjstvo / Frenter Johan.

Također, ove karakteristike su zorne i u svojevrsnoj autorovoj tekstualno-likovnoj biografiji, u knjizi *Tripud guraj, jednom furaj: moje djetinjstvo* objavljenoj 2008. godine u Sisku, s nadahnutim predgovorom spomenutog Bauera. Antolčić priča priču svoga djetinjstva kroz četrdeset i tri živahne i autentične zgode, popraćene maštovitim i sklad-

67 Vujanović, Barbara. „Vila zelenog jezera“, u *Vijenac*, br. 266, 13. V. 2004., str. 16

no uprizorenim ilustracijama. Knjiga je „sretan spoj kolorističkih čarolija i dječjačke zaigranosti, skladan spoj vedrine i pravih, izvornih doživljaja nad kojima lebde Ivičine plave i dobrostve oči koje znaju za ljubav“.⁶⁸ Najzaokruženije su ilustracije za crtice *Dječji vitez*, *Frenter Johan*, *Riđovka*, *Poljar Milutin*, *Vjerni konj Lisko*, *Prvi posjet Zagrebu* i *Komarevačko posvetilo*. Na ovo se djelo, koje tematski i likovnim elementima predstavlja svojevrsno zaokruženje, ali nika-ko kraj jedne bogate, plodonosne i još uvijek vitalne Antolčićeve ilustratorske karijere, osvrnuo riječima: „Sva djetinjstva imaju radosne i tužne trenutke, ali ostaju nam mali putokazi ljepote koji nas kasnije vode kroz život“. Ova rečenica se svakako može primijeniti na sumiranje autorovog doprinosa ilustraciji dječjih knjiga, njegova su likovna ostvarenja svakako ti putokazi ljepote koji su kao vizualni znaci usječeni negdje u likovnome pamćenju nebrojenih generacija hrvatskih đaka kroz proteklih šezdesetak godina, a koji su barem jednom u svome djetinjstvu u ruci držali knjigu s pokojom ilustracijom Ivana Ivice Antolčića.

3.3. Prepoznatljivost Antolčićeva ilustratorskog opusa

Autorski rukopis i cjelokupno likovno stvaralaštvo Ivana Antolčića neodvojivo su vezani uz ambijentalnu specifičnost njegova rodnog posavskog kraja. Komarevo, maleno mjesto kraj Siska, smješteno u nizini rijeke Save i njenih pritoka, kao mjesto umjetnikova rođenja i djetinjstva sveobuhvatno je utkano u njegovo nadahnuće te određujuće za njegov unutarnji i vanjski kolorit.⁶⁹ Panonsko-posavsko podneblje i njegova tradicija ostaju kod Antolčića polazište njegovih likovnih transpozicija. Nemoguće je stoga u potpunosti sagledati slojevitost Antolčićeve inspiracije i polivalentne umjetničke znatiželje bez da se razmotre određeni vizualni elementi te tradicije, pretvoreni u prepoznatljive motive, zapravo simbole njegova stvaralaštva, ali i opće simbole vezanosti čovjeka za ono toplo, poznato, sveprisutno od rođenja. Bez obzira u kojem mediju ili tehnici radi, njegova je evokacija zavičajnosti sveprisutna. Autentičan uzorak sela i nezaboravljene djetinje utiske prenio je Antolčić u novu sredinu, u grad Zagreb, smjestivši ih u nove koordinate. Oplemenio je tako otuđenu i neprimjerenu simetriju velegrada svojim humanizirajućim pleterima i nepravilnošću oblika.⁷⁰ Antolčić slika iz središta svoga doživljaja, te ne donosi tek puke opise nekoć viđenog i doživljenog, već individualno shvaćenu bit općega, zajedničkog bivanja.

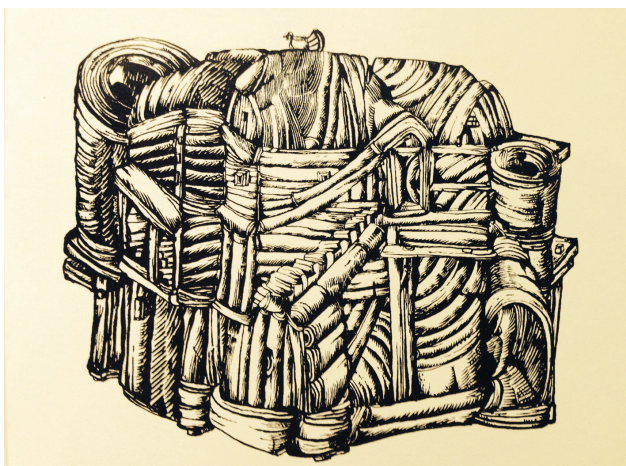
Promatrajući motive koji su ga nadahnuli, u prvome redu valja spomenuti „korablju“, prostranu i visoku kuću građenu od dasaka hrasta lužnjaka, spajanih drvenim klinovima bez upotrebe čavala. Kako sam navodi,⁷¹ Antolčić se u takvoj kući i rodio te njegova umjetnost bez korablji ne može. Varijacije na posavsku korablju javljaju se kao samostalan motiv na Antolčićevim ilustracijama, ili još češće, kao okvir ili baza za uplittnje mnoštva detalja koji pričaju određenu

68 Car Matutinović, Ljerka. „Ivan Antolčić: Triput guraj, jednom furaj“ u *Vijenac*, Zagreb, 20. XI. 2008., str. 6

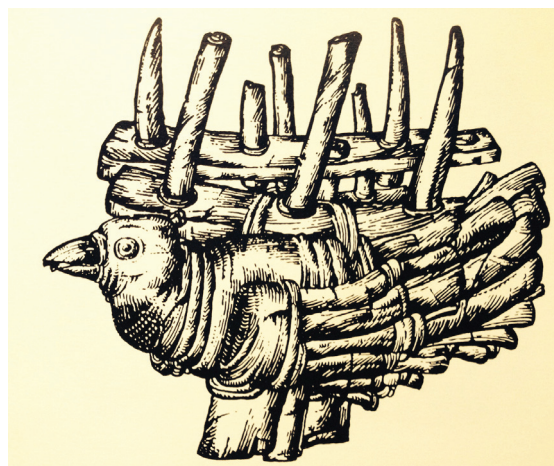
69 Begović, S. „Obnovljena ljepota pučke umjetnosti“ u *Vjesnik*, Zagreb, 9. IX. 2011., str. 18

70 Srhoj, V. „U svijetu sjećanja“ u *Slobodna Dalmacija*, Split, 12. VII. 1977.

71 Kalle, M. „U djeci je iskonski svijet“ u *Vjesnik*, Zagreb, [s.a.]



Slika 39. Pokupska korablja.



Slika 40. Korablja ptica.

priču o životu ili običaju. Pritom najviše plijene pozornost vještina komponiranja cjeline i misaonost koja lebdi nad svakim takvim kreativnim postupkom. Korablja je tako osnovni motiv oko kojeg Antolčić prepliće svoje likovne priče, iz čega se svakako može iščitati želja za oživljavanjem jedne iščezle tradicije, u ovom slučaju graditeljske. Ne mireći se što korablje kao oblici stare ruralne arhitekture nestaju pod naletima civilizacijske urbanizacije, uzrokujući svojevrsno otuđenje od zavičajne povijesti, Antolčić na bjelini svojih crtačkih i grafičkih listova gradi nove korablje, svaki puta na novi način likovno obogaćene, ocrtavajući tako svoju duhovnu i psihološku situaciju umjetnika koji kroz vlastiti rad nastavlja svoju osobnu povijest. Korablja je dakle kod Antolčića tradicionalna hiža od drveta, graditeljsko umijeće posavskog seljaka i uspomena na djetinjstvo, simbol ljepote narodne arhitekture, dio kulturne baštine, nostalgican povratak u zavičajno, sličica prošlosti, ali i tužna priča sadašnjosti o nestajanju staroga pod pilom nove civilizacije.⁷² Korablja je Antolčićev znak – znak dobre volje.⁷³

Oko korablje Antolčić često smješta i ostale tipične objekte karakteristične za ruralnost, počevši od vijenaca luka, kolutova suhih krušaka i jabuka, nizova ljutih paprika, klipova kukuruza i girlandi vinove loze. Tu je i obavezni drveni plot, koji uz ostalu pleteninu od pruća biva utkanim u prepoznatljivu grafičnost Antolčićeva crteža. Sljedeći motiv u Antolčićevim ilustracijama koji je čest, a koji proizlazi iz njegovih zavičajnih korijena je stablo. Stablo i krošnja su za umjetnika simboli djetinjstva, rasta, bogatstva, penjanja i padanja te ga često koristi u želji da djeca u stablima njegovih ilustracija prepoznaju svoje djetinjstvo i mogućnosti vlastite mašte. „Svi smo u životu imali svoje stablo na koje smo se htjeli popeti i osvojiti ga ili se pod njega ili u njega skloniti“, kazao je prilikom jednog intervjua na tu temu.⁷⁴

Među njegovim junacima, redom onih iz ruralnih dogodovština, mogu se vidjeti redoviti stanovnici seoskih dvorišta, potom obitavaoci šumskih krošanja, riječnih voda i nebeskih daljina, pa i ukućani koji su s tim animalnim svijetom u prijateljskom odnosu i neprekidnom dija-

⁷² Baričević, Marina. *Ivan Antolčić: crteži i grafike u počast djetinjstvu*, Zagreb, Galerija „Lotrščak“, 1976.

⁷³ Burić, V. Nav. dj.

⁷⁴ Tunjić, A. Nav. dj.

logu svakodnevnog života. Svi su oni ravnopravni unutar svijeta u kojem svatko zauzima svoje mjesto, u poretku koji je utvrđen, ali ne i ponekad nepromijenjiv.⁷⁵ Figuralni likovi koji se javljaju na Antolčićevim ilustracijama su često kombinacija zoomorfnih i antropomorfnih oblika, a karakteristično ih kombinira kao pokladne maske ili krabulje, kod kojih ljudski lik nosi životinjsku glavu. Ne samo da životinje preuzimaju ljudske karaktere ili obratno, nego se u simboličkim metamorfozama tako na mjestu pričajih krila može pronaći klasje, ili se pak tijelo životinje može pretvoriti u arhitekturu. No, takva začudna bića nisu strašna, ne nose nikavu morbidnu niti prijeteću konotaciju, već su u neprekidnom humornom plesu života, prepunom elana koji se izdiže iznad fatalnosti. Ta su bića tajnovita samo onoliko koliko je tajnovito i zagonetno sve ono što pripada djetinjstvu, ona kao da nikad nisu odrasla, prenoseći u svojoj radosti eventualno grohotan podsmijeh zdrave ljudske duše.

U svojem je ilustratorskom radu, kao i u ostalim segmentima svog opusa donio zamjetan katalog autorskih prikaza životinjskog svijeta, i to onog domaćeg, autohtonog, te se dokazao kao izniman hrvatski animalist. Daleko je najpoznatiji po prikazima pijetlova (ili oroza), u svojim prirodnim ulogama gospodara dvorišta i krovova, ali i kao simbola snage, jutra, raspjevanosti duše. Ptice su općenito uz korablju njegova omiljena tema, te ih kao dragocjeni motiv koristi u personifikacijama različitih ljudskih karaktera. One su sklone nomadskim seobama, ali su i snažan simbol slobode i individualnosti. Ribe pak koristi kao znamen vode i života, često ih prikazuje s korabljom na leđima, spašavajući ih iz potopa.



Slika 41. Pijetao Piškornjač.

Antolčić sam kaže da ilustracija za dijete mora biti „kao sunce čista ljepota“, jer su djeca osjetljiva na iskrenost i „znaju tko vara“. „Ako ono što mu se nudi nije čisto i nevino, iz samog srca, iz suze i dobrote, nego je naučeno, dijete to ne voli. Maleni imaju fantastično zapažanje i ilustrator im mora biti blizak, mora im pogoditi žicu“.⁷⁶ Zaista se može reći da je u tome sustavno uspijevaao, „prkoseći odraslim temama poput Petra Pana“, u nepreglednim svjetovima snova

⁷⁵ Albanže, Nikola. „Osmijeh radosti“ u *Hrvatsko slovo*, Zagreb, 16. XI. 2012.

⁷⁶ Burić, V. Nav. dj.

i snoviđenja, na rubu čudesnog i čudnovatog.⁷⁷ Nadalje, Antolčić kao ilustrator smatra da ilustracija ne smije prepričavati literaturu, već da mora biti čista i odražavati bitne osobine teksta. Ne smije biti njegova kopija ili iznositi sve ono o čemu govori. Zato je u svakoj pjesmi ili priči tražio sebe, svoj doživljaj onog što pjesnik kaže, smatrajući najbitnijim za ilustratora imati vlastiti likovni doživljaj pročitano, a ne biti robom teksta.⁷⁸ O samome slikarstvu umjetnik je mnogo puta progovarao jasnim i iskrenim definicijama. Slikarstvo je njegova najveća ljubav i njegov život, budući da je „oduvijek slikao“. „Ako čovjek nešto voli, onda je lako. Onda stalno vuče svoju crtu, taj svoj znak. S tim znakom ide po svijetu i nosi ga. U današnjem svijetu likovnosti, u toj likovnoj igri od figuracije do instalacije, preko znaka čovjek stalno vodi dijalog s vremenom.“, osvrnuo se na suvremene tekovine u umjetnosti, pojašnjivši kako umjetnost može biti dosjetka, ali za onoga tko zna osnove umjetnosti, dok za onog tko se muči sa zanatom i razumijevanjem umjetnosti, onda postaje nešto nedosegnuto i nerazumljivo.⁷⁹

Osim po likovnim dosezima koje je ostvario u svojim radovima, gotovo da nema članka, kritike, predgovora ili kataloga u kojemu autori uz stručno ocjenjivanje i tumačenje njegova rada ne progovaraju o samom karakteru Ivana Antolčića, što je pomalo neuobičajeno, ali svakako utemeljeno. Antolčić glasi za vječno vedra čovjeka, puna radnoga elana i trajnoga nadahnuća, temperamentnog⁸⁰, ali istinski i danas rijetko, čovječnoga. Sugovornici naglašavaju njegovu iskrenost i skromnost, te trajnu životnu radost, koja ga ni danas, u poodmakloj životnoj dobi ne napušta. Mora se primijetiti da se opisi njegova karaktera gotovo neizmijenjeno mogu primijeniti na njegova djela, na njegove ilustracije. „Ja sam zaista radostan iz više razloga – radio sam za one najmlađe. Odlazio sam k njima, bio s njima i uvijek sam osjećao da sam dio te mladosti“, potvrđuje Antolčić ispunjenje koje je doživio baveći se u velikoj mjeri ilustracijom za djecu. On se, dakle, radujući se pticama, cvjetovima, konjima, mačkama prenesenim u svoje ilustracije, zajedno s djecom raduje životu.⁸¹

Bujnost njegove inspiracije nije ostala ograničena na samo jednom polju stvaralaštva - na ilustraciji, već je kroz zaista dugu i plodnu karijeru razvio bogat interes za različite tehnike i medije. Radio je od ilustracija, grafika i kazališnih plakata, preko scenografija i maski, pa do medalja, plaketa, reljefa pa sve do štafelajnih slika, naročito posljednja dva desetljeća. No, u svakome su mediju njegovi likovi bića sna, fantomi sanjarije, fantastike sjećanja, proizavši iz pučkih praznovjerja, narodnih predaja i bajki, etnografskih i dječaćkih uspomena, uvijek naglašavajući jedinstvo čovjeka i prirode. U svijetu otuđenja, rutine, površnih vrijednosti i oponašanja, u vremenima obezvrijeđenja baštine,⁸² Antolčić je u svome ilustratorskome opusu uspio stvoriti izvorne svjetove u kojima obitava ono nevino, dječje i radoznalo.

77 Ferencić, M. P. „Umjetnički svjetovi Ivica Antolčića“ u *Riječi*, Sisak, br. 1/2013., str. 191

78 Đurinić, S. „Dodijeljene nagrade ‘Grigor Vitez’ u Školske novine, 28. X. 1975, str. 15

79 Tunjić, A. Nav. dj.

80 Begović, S. Nav. dj.

81 Bratulić, J. Nav. dj. (1997)

82 Ferencić, M. P. Nav. dj.

4. Životopis umjetnika

4.1. Biografija

Ivan⁸³ Antolčić rođen je 15. sibnja 1928. godine u posavskome selu Komarevu, nadomak Petrinje i Siska. Njegovi se preci, poljodjelci i pučki tesari doseljavaju u Posavinu krajem XVIII. stoljeća. Ivan odrasta u poljoprivrednoj obitelji na bogatome seoskom imanju, uz naprednog i politički osviještenog oca te ostatak obitelji u kojoj su vladali skladni odnosi. Pučko školovanje započinje 1936. te se od prvih đачkih dana ističe njegov interes za likovno izražavanje, što je i sam isticao navodeći da je volio crtati kao dijete. „To uostalom sva djeca vole, ali mnoga odustanu. Kao mali dječak ja sam na pločicama – tada nije bilo crtanki i teka – crtao i brisao“,⁸⁴ svjedočanstvo je samog umjetnika na te prve umjetničke pokušaje. Prešavši u sisačku gimnaziju 1940. godine, za nastavnicu prostoručnog risanja dobiva slikaricu Milu Kumbatović koja opaža njegov talent te ga potiče u daljnjim likovnim nastojanjima.

Školovanje i idilično djetinstvo prekida u vihoru 2. Svjetskog rata, te 1945. preživljava izručenje u Bleiburg. Iste godine nakratko nastavlja obrazovanje na petrinjskoj gimnaziji, uređuje zidne novine te objavljuje prve ilustracije i karikature u internom listu petrinjske Komande.⁸⁵ Naredne se godine vraća u Sisak i sisačku gimnaziju, gdje će doći do sudbonosnog susreta sa slikarem Vladimirom Filakovcem, koji prepoznaje sada već neosporan Antolčićev talent te ga usmjerava na nastavak školovanja u Zagreb, u Obrtnu školu, određujući tako njegov umjetnički i životni put. No, iste godine bilježi se obiteljska tragedija Antolčićevih, naime, Ivanov otac Stjepan biva okrutno smaknut kao imućni kulak, događaj o kojem umjetnik zapravo nikad nije progovarao u brojnim intervjuima, tako da su okolnosti pod kojima je došlo do toga nisu savim poznate. No, bez sumnje je taj događaj, kao i čitava ratna i poslijeratna iskustva, ostavio traga u radovima prve Antolčićeve faze, napose u slikarstvu, u prevlasti tamnih boja i mračnih atmosfera. Godine 1947. po gašenju Obrtne škole, Antolčić radi godinu dana u „Jadran filmu“, kao pomoćnik kipara Stjepana Petanića, izrađuje makete te uči osnove animiranog filma. U kolovozu iste godine ima svoju prvu izložbu, priređenu u petrinjskoj Učiteljskoj školi, na kojoj izlaže dvadesetak akvarela i crteža na temu omladinskih radnih akcija izgradnje Novog Beograda, na kojima je sudjelovao. Kao polaznik prve generacije novoosnovane Škole za primijenjenu umjetnost u Zagrebu upisuje se 1948. godine. Ravnatelj Škole je Vojta Braniš, a Antolčić je jedini polaznik odjela kiparstva kod profesora Davorina Hotka, Ante Despota te Belizara Bahorića, kod kojeg nailazi na veliku podršku.⁸⁶ Crtanje akta mu predaje Mladen Veža. U početku je radio medalje i malu plastiku, a onda se posvećuje i slikarstvu. Njegov završni rad *Tobogan* iz 1953. postavljen je u Dječjem domu „Vladimir Nazor“ u Crikvenici.

83 Ivan Antolčić često je oslovljavan i kao Ivica te se i pod tim imenom može pronaći u literaturi.

84 Tunjić, A. Nav. dj.

85 Vrga, B. Nav. dj. (2001), str. 201

86 Tunjić, A. Nav. dj.

U ponajmanji zagrebački atelijer u Vlaškoj 9 useljava se 1950. godine. To će mjesto postati jedno od važnih neformalnih mjesta zagrebačkog kulturnog života, budući da će u njemu, unatoč minuskulnoj kvadraturi, Antolčić desetljećima ugošćavati najznačajnija imena našeg kulturnog života, od slikara, kipara, arhitekata, povjesničara umjetnosti, preko glumaca, redatelja i književnika. to je također mjesto na kojem je Antolčić davao brojne intervjuje za tisak, ali i za radio te televiziju. Završivši školovanje za kipara, u Školi za primjenjenu umjetnost polazi „specijalku“ gdje se dalje usavršava, između ostalih polaznika, s Josipom Biffelom. Iste godine preporukom Vojte Braniša zapošljava se doslovno nasuprot Škole, u Hrvatskom narodnom kazalištu. Kod voditelja scenske djelatnosti Zvonimira Agbabe uči scenografiju.



Slika 42. *Sveti Aleksi*, plakat.

87 Isto.

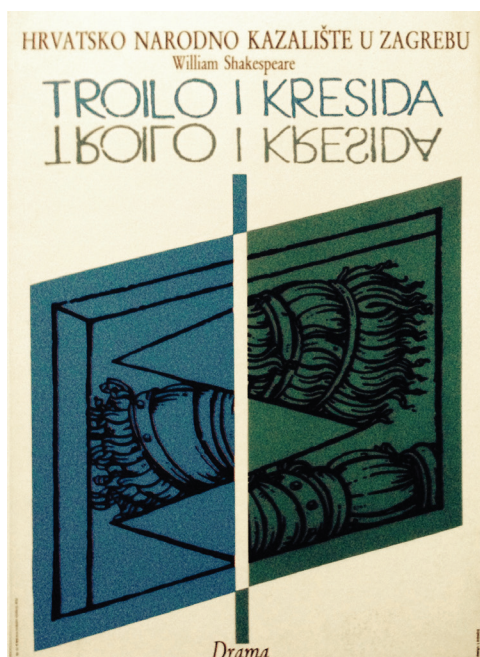
88 Ilustratorska djelatnost je detaljnije opisana u prethodnim poglavljima, pa će u životopisu biti spominjana tek da se može smjestiti u vremenski kontekst Antolčićevog sveukupnog stvaralaštva.

Posao profesionalnog slikara maski u HNK dobiva 1958. godine, a kreativno stasa uz Bojana Stupicu, jednog od tada najuglednijih redatelja i scenografa. U sljedećih pet godina radeći isključivo kao maskograf ostvaruje vješte karakterizacije likova i fizionomija za velika scenska uprizorenja djela kao što su *Kineska priča*, *Evgenij Onjegin*, *Pikova dama*, *Ribarske svađe*, *Egmont*, *Heraklo*, *Sumnjivo lise*, *Madame Butterfly*, *Tosca*, *Optimistična tragedija*, *Kavkaski krug kredom*, *Glorija* i *Sveta Ivana*. O tim prvim godinama inicijacije u kazališni svijet Antolčić je posvjedočio: „Stupica bi mi rekao: Mali, evo ti tekst, pročitaj ga i sutra dođi s likovima. Sutradan bismo se našli u Kazališnoj kavani, on bi gledao što sam nacrtao, smijao se i davao primjedbe“.⁸⁷ Osim što 1960. godine objavljuje prve ilustracije,⁸⁸ realizira i spomen-plakatu 100. obljetnice Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu.

Antolčićeva djelatnost u ovoj kazališnoj kući se penje na novu razinu 1961. kada, dobivši mjesto scenskog kipara, prelazi u radionice kazališta gdje dobiva vlastiti atelijer. Stječe inspirativna poznanstva u kazališnome svijetu, kao što su Branko Gavella, Slavko Batušić, Georgij Paro i drugi. Od šezdesetih godina pa sve do odlaska u mirovinu 1991. godine realizira niz uspješnih kazališnih plakata, njih preko stotinu, što čini posebnu tematsku cjelinu u njegovom umjetničkom opusu. Kao i u slučaju ilustracija, plakati s njegovim potpisom su izrazito prepoznatljivog antolčićevskog umjetničkog rukopisa, ne samo specifičnim jakim crtežom, već i po motivima gotovo obaveznima u njegovim djelima -



Slika 43. Čovjek je čovjek, plakat.



Slika 44. Troilo i Kresida, plakat.

pticama, životinjama, stablima i ruralnoj arhitekturi. U osnovi svakog plakata su u blagost, humor te sofisticiran i nenametljiv podsmjeh, a svi se odlikuju iznimnim skladom. Odnos teksta (ime autora, predstave, mjesta i datuma) uravnoteženo je sljubljen s vizualom crteža ili slike, što rezultira velikom čitljivošću. „Uz minimalne testove, visoka simbolika teme i maksimalna informacija trebala bi biti projektika svakog plakata. Ivanovi plakati nadilaze nabačene zahtjevnosti, jer su uza sve potrebno i samosvojno izdvojeno umjetničko djelo. Kada se sastružu natuknice, izbrišu slova, grafika ostaje i živi svoj život ma kamo je interpolirali“, možda je ponajbolja definicija Antolčićeve uspješnosti osmišljavanja kazališnih plakata.⁸⁹ U tekstovima kritičari često navode da su njegovi najuspjeliji plakati antologijske važnosti, ostavši gledateljima urezani u pamćenje više od samih predstava, poput onih za *Višnjik* A. P. Čehova, Shakespearov *Troilo i Kresida*, *Prodana Nevjesta* B. Smetana, *Sveti Aleksi* Tituša Brezovačkog, *Jalta-Jalta* Grgić-Kabilja, *Buniduh-Kerempuh* T. Strozija te, naravno, *Balade Petrice Kerempuha* M. Krleže. Antolčićevi su plakati zapaženi i nagrađivani i u inozemstvu, od Varšave (1970, 1974) i Brna (1970, 1976), preko Beča (1971), Leipziga (1977) i Amsterdama.⁹⁰ Osim za Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu, izveo je mnoge plakate za Zagrebačko gradsko kazalište „Komedija“, Dramsko kazalište Gavella, Zagrebačko kazalište lutaka, Kazalište „Trešnja“, Kazalište mala scena, za zagrebački Varijete, potom za scensku grupu V. zagrebačke gimnazije i niz festivala.

Objavljuje samostalne grafičke mape *Korablja* (1980) i *Pohvala pšeničnom zrnu* (1990). *Korablja* sadrži 12 listova u boji izvedenih tehnikom svilotiska s prikazima za Antolčića tipičnih posavskih motiva, s predgovorom Marine Baričević. *Pohvala pšeničnom zrnu* sadrži šest serigrafija u boji, a prati stihove samoukog pjesnika Mihovila Mije Ručevića. Objavljuje radove i u skupnim grafičkim mapama, od kojih se ističu *Relković i njegov satir* (1982), *U svitanje* (1990), *Sisak 1593 – 1993* (1993) te *1700 godina Splita* (1995). Nakon odlaska u mirovinu

⁸⁹ Palada, J. *Među nama*, Zagreb, Glede, 1996., str. 22

⁹⁰ Bratulić, J. *Plakati Ivana Antolčića u Kazališni plakati Ivana Antolčića*, ur. Branko Hećimović, Zagreb, Odsjek za povijest hrvatskog kazališta HAZU i Hrvatsko narodno kazalište, 1996., str 5-6

te prelaska iz legendarnog atelijera u Vlaškoj 9, 2001. godine u mnogo veći i svjetliji atelijer na Savskoj cesti, kojeg dijeli sa slikarem Vladimirom Stražom. Ova mu promjena omogućava posvećivanje slikarstvu te radu na većim formatima, solidnih galerijskih dimenzija. Najčešće primjenjuje akrilik u zamjetnom rasponu gustoće pigmenta, od akvarelnog, bliskog akvarelnim odlikama, pa do zatvorenog pokrivnog sloja.



Slika 45. Zastor za Zagrebačko kazalište lutaka

4.2. Popis knjižnih ilustracija⁹¹

- Adelsberger, Ferdinand. *Tri zvijezde Danice*, Zagreb, Školske novine, 1981.
- Andersen, Hans Christian. *Bila jednom jedna patka*, Zagreb, Naklada Pavičić, 1994.
- Antologija hrvatske dječje poezije*, prir. Ivo Zalar, Zagreb, Školska knjiga, 1994.
- Bajto, Marko. *Klokanijada strica Đure*, Zagreb, Hrvatski književni krug, 2000.
- Balog, Zvonimir. *Ide jedna iduskara*, Novi Sad, Dnevnik, 1989.
- Balog, Zvonimir. *Pjesme sa šlagom ili Šumar ima šumu na dlanu*, Zagreb, Školska knjiga, 1980.
- Balog, Zvonimir. *Pljesak travi i zvijezdama = Ein Beifall für das Grass und für die Sterne*, Zagreb, Školska knjiga, 1984.
- Balog, Zvonimir. *Sto najzanimanja: što ću biti kad odrastem*, Zagreb, Mladost, 1990.
- Bauer, Ludwig. *Vila zelenog jezera*, Sisak, Aura, 2003.
- Boban, Vjekoslav. *Uskrsna priča Sunčeva glasnika*, Zagreb, Mladost, 1998.
- Božić, Dragan. *Kad se pojavi crveni konj*, Zagreb, Mladost, 1978.
- Brlić-Mažuranić, Ivana. *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*, Zagreb, Školska knjiga, 1985.
- Car Matutinović, Ljerka. *Raduj se danu*, Zagreb, Nova stvarnost, 2004.
- Ćopić, Branko. *Orlovi rano lete*, Zagreb, Mladost, 1979.
- Ćopić, Branko. *Priče u beskraj*, Zagreb, Školska knjiga, 1985.
- Danon, Moric. *Danonci na Peščenici*, Zagreb, [s. n.], 1979.
- Danon, Moric. *Haiku o ljubavi*, Zagreb, vlast. nakl., 1978.
- Danon, Moric. *Lirski spomenik majci*, Zagreb, vlast. nakl., 1976.
- Danon, Moric. *Poezija*, Zagreb, vlast. nakl., 1971.
- Dolenec – Dravski, Miroslav. *Ivanjska iskrica*, Zagreb, Naša djeca, 1988.
- Domaće životinje*, [s.n.], Zagreb, Mladost, 1980.
- Duić-Jovanović, Ljubica. *Dečeci i mlečeci*, Čakovec, Zrinski, 1987.
- Dujić, Lidija. *Plagva: basnolike priče*, Zagreb, Golden marketing - Tehnička knjiga, 2007.
- Frketić – Puba, Davorin. *Mitovi i legende Siska*, Sisak, [s.n.], 1996.
- Gardaš, Anto. *Bakreni Petar*, Zagreb, Alfa, 1999.
- Gjalski, Ksaver Šandor. *Pod starimi krovi*, Zagreb, Alfa, 1998.
- Grimm, Jacob. *Crvenkapica i druge priče / braća Grimm*, Zagreb, Naklada Pavičić, 1994.
- Hitrec, Hrvoje. *Kratki ljudi ili Smijeh na četiri kata*, Zagreb, Mladost, 1984.
- Hitrec, Hrvoje. *Petrica Kerempuh*, Zagreb, Mladost, 1980.
- Hitrec, Hrvoje. *Petrica Kerempuh i čarobne kuglice*, Zagreb, Mladost, 1989.
- Hitrec, Hrvoje. *Petrica Kerempuh i praznoglavci / Hrvoje Hitrec*, Zagreb, Mladost, 1986.
- Horkić, Dragutin. *Pozlaćeni rep: priče za roman o dva čovjeka u šumi i kokeru Dori zvanaj*

91 Ivan Antolčić ilustrator je brojnih nakladnika i biblioteka, pored pojedinih pisaca. Izdanja u kojima je objavljeno najviše njegovih ilustracija su: *Pet stoljeća hrvatske književnosti* (Matica hrvatska), *Biblioteka Vjeverica* („Mladost“), *Prosvjetni radnici pisci* („Školske novine“), *Naklada PIP*.

Rosopas, Zagreb - Samobor – Koprivnica, Nakladna kuća Dr. Feletar, 1998.

Horvatić, Dubravko. *Junačina Mijat Tomić*, Zagreb, Mladost, 1982.

Igračke, [s.n.], Zagreb, Mladost, 1987.

Ilustrirane hrvatske bajke, prir. Ranka Javor, Zagreb, ABC naklada, 2001.

Isaac, Salih. *Lilhip*, Zagreb, Školska knjiga, 1983.

Iveljić, Nada. *Oblaci nad rijekom*, Sisak, Aura, 2000.

Iveljić, Nada. *Vagon-slona*, Zagreb, Školske novine, 1987.

Izabrana djela: Stanislav Šimić, Josip Bogner, Otokar Keršovani, prir. Miroslav Vaupotić, Zagreb, Zora - Matica hrvatska, 1975.

Jači od smrti: zapisi o palim herojima Slavonije, prir. Gabro Vidović, Zagreb, Lykos, 1961.

Jakšinci, Zaprešić, Matica hrvatska, 1998.

Jendričko, Slavko. *Hrvatska sfinga*, Sisak, Centar za kulturu “Vladimir Nazor” - Matica hrvatska, 1992.

Kanižaj, Pajo. *Čudo u djetetu*, Zagreb, Alfa, 2002.

Kanižaj, Pajo. *3čave pjesme*, Zagreb, Alfa, 1998.

Bebić, Kireta. *Svakog dana nešto novo*, Rijeka, Venerus, 2011.

Klarić, Kazimir. *Imam rep*, Zagreb, Školska knjiga, 1976.

Književni godišnjak, ur. Krsto Špoljar et al., Zagreb, Lykos, 1961.

Kolarić-Dumić, Ljubica. *Uz baku je raslo moje djetinjstvo*, Zagreb, Zajednica prognanih i izbjeglih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, 1997.

Koren-Željškova, Ljubica. *Pčelica Hana i prijatelji*, Karlovac, Gradska knjižnica “Ivan Goran Kovačić”, 2003.

Kostić, Dušan. *Sutjeska*, Zagreb, Školska knjiga, 1987.

Košutić, Sida. *Badnja noć dviju ptica*, Krapina, F. I. L. art, 1996.

Kovačević, Josip. *Jastreb iz Turopoljskog luga*, Zagreb, Školska knjiga, 1985.

Kovačević, Mirko. *Zagasi sretnosti: izabrane i nove pjesme*, Zagreb, Naklada Ljevak, 2002.

Kovač Kovjanić, Ivanka. *Ime mi je Roda Bijela*, Sisak, Aura, 2000.

Kušec, Mladen. *Otkud dođe dugi nos: pesmice za decu i normalne ljude*, Zagreb, Kajkavsko spravišće - Udruga Tonkica Palonkica frrr, 2008.

Kuten, Krunoslav. *Stari sat*, Zagreb, Mladost, 1988.

Lagerlof, Selma. *Legende o Kristu*, Zagreb, Slon, 1994.

Luketa, Lidvina. *Uči igrajući*, Zagreb, Školske novine, 1984.

Mađer, Miroslav Slavko. *Leteći šaran*, Vinkovci, Riječ, 1996.

Maslač, Mile. *Drvlje i kamenje = Ligna et saxa = Stone and wood*, Zagreb, Hrvatska kulturna zaklada - Hrvatsko slovo, 2008.

Miljković, Branko. *Poreklo nade*, Zagreb, Lykos, 1960.

Narodne pripovijetke, prir. Josip Kekez, Zagreb, Mladost, 1985.

Nazor, Vladimir. *Veli Jože, Voda i druge priče*, Zagreb, Alfa, 2002.

Odjeća i obuća, [s.n.], Zagreb, Mladost, 1987.

Palada, Josip. *Javke s križnih puteva ili Majke su nas oplakale*, Zagreb, Likovna udruga Humanaart, 2012.

Palada, Josip. *Mrvica*, Samobor, A.G. Matoš, 2006.

Palada, Josip. *Mucava ulica*, Gornji Milanovac, Dečje novine, 1980.

Palada, Josip. *Veliki prijatelji*, Samobor, A. G. Matoš, 2009.

Palada, Josip; Lovrić, Fabijan. *Još ću ja dugo hrabar živjeti*, Zagreb, INA - Industrija nafte, 2006.

Pijetao zvan Petlušina, prir. Tanja Perić-Polonijo, Zagreb, Školska knjiga, 1995.

Politeo, Lena. *Čekao kapetan vijest*, Zagreb, vlast. nakl., 2008.

Poslovice i zagonetke za najmlađe: priručnik za odgajatelje u dječjim vrtićima, prir. Mira Peteh et al., Zagreb, Školska knjiga, 1980.

Priče za najmlađe: priručnik za odgajatelje u dječjim vrtićima, prir. Mira Peteh et al., Zagreb, Školska knjiga, 1978.

Pšak, Katarina. *Pod suncem Tita*, Zagreb, Alfa - August Cesarec, 1977.

Pučki igrokazi XIX. stoljeća, prir. Nikola Batušić, Zagreb, Matica hrvatska - Zora, 1973.

Pulić, Nikola. *Prpilova škola*, Zagreb, vlast. nakl., 1980.

Puškin, Aleksandar S. *Bajke*, Zagreb, Mladost, 1986.

Putujem, [s.n.], Zagreb, Mladost, 1987.

Radić, Milan. *Kotači želja*, Zagreb, Naša djeca, 1987.

Radović, Dušan. *Bio jednom jedan lav*, Zagreb, Mladost, 1978.

Rajzl, Adam. *Ljubav pod kišobranom*, Đakovo, Matica hrvatska, 2007.

Rujevčić, Mihovil Mijo. *Pohvala pšeničnom zrnu*, Sisak, Centar za kulturu "Vladimir Nazor", 1990.

Ramljak, Ivan Ićan. *Suza i radost didova*, Wuppertal, Lijepa naša, 1995.

Salten, Felix. *Bambi: jedan život u šumi*, Zagreb, ABC naklada, 2005.

Seliškar, Tone. *Mazge i češljugari*, Zagreb, Mladost, 1983.

Škrinjarić, Sunčana. *Začuđena zemlja i oko nje*, Zagreb, Disput, 2002.

Špoljar, Krsto. *Gvožđe i lovor*, Zagreb, Zora, 1963.

Špoljar, Krsto. *Izabrana djela*, Zagreb, Nakladni zavod Matice hrvatske, 1983.

Štulić, Ivan. *Car sa sjevera*, Zagreb, Minerva, 2004.

Tadić, Nikola. *Boraveći često na dnu rijeke*, Sisak, Merkur MGM, 2006.

Tadić, Nikola. *Počivalište sunca*, Sisak, Radio Sisak, 1998.

Truhelka, Jagoda. *Zlatni danci*, Zagreb, Znanje, 2002.

Vidović, Ivan. *Kameno podneblje*, Zagreb, Školske novine, 1985.

Vitez, Grigor. *Čudesni pjevač: priča o Rajvilu*, Zagreb, Naklada Szabo A3 data, 2000.

Vitez, Grigor. *Raznobojni snovi*, Zagreb, Školska knjiga, 1986.

Vrga, Boris. *Sisački likovni vijek*, Sisak, Aura, 2006.

Vrijeme nas, ur. Miroslav S. Mađer et al., Zagreb, Vijeće Saveza sindikata Hrvatske, 1979.

Zeleni bregi Zelina: XVII. recital suvremenog kajkavskog pjesništva "Dragutin Domjanić" - Zelina '98, prir. Ivo Kalinsk, Sveti Ivan Zelina, Narodno sveučilište Zelina, 1998.

Zidar-Bogadi, Nada. *Lopoč priče*, Zagreb, EDIP, 2003.
Zbornik igrokaza, prir. Joža Skok, Zagreb, Školska knjiga, 1980.
Zbornik recitacija, prir. Joža Skok, Zagreb, Školska knjiga, 1979.
Zurl, Marino. *Joka, kći kozaračka*, Zagreb, August Cesarec, 1978.
Životinje, [s.n.], Zagreb, Mladost, 1987.

4.3. Samostalne izložbe

1947. Petrinja, Učiteljska škola
1963. Zagreb, Galerija studentskog centra
1965. Zagreb, Galerija LIKUM
1972. Zagreb, Galerija ULUH
1976. Zagreb, Galerija „Lotrščak“
Zagreb, Gradska knjižnica
Sesvete, Narodno sveučilište
1977. Zagreb, Galerija „Izlog“
Sisak, Galerija Muzeja Sisak
Stari Grad na Hvaru, Galerija Sv. Jerolim
1978. Zagreb, Galerija Dubrava
Zagreb, Galerija „Prozori“
1980. Zagreb, Studio Galerije „Karas“
Zagreb, Galerija Prečko
1981. Zagreb, Galerija knjižare „Mladost“
1982. Selce, Galerija „Toč“
Zagreb, Galerija INA-Naftaplin
1984. Karlovac, Zorin dom
Zagreb, Galerija 44
Zagreb, Galerija RS „Moša Pijade“
Zagreb, Salon knjiga „Mladost“
1985. Zaprešić, Galerija Rotonda
Sisak, Knjižnica Željezara
1986. Novi Sad, Galerija Matice srpske
Zagreb, Kazalište Trešnja
1987. Zagreb, Klub samoupravljača
1988. Zagreb, Galerija „Miroslav Kraljević“
Zagreb, Savez društava „Naša djeca“
Ivanić Grad, Narodno sveučilište
1989. Vinkovci, Galerija umjetnosti
Sisak, Narodna knjižnica
1990. Zagreb, Hrvatsko narodno kazalište
Osijek, Salon Bijelo-plavi
Karlovac, Galerija ZILIK
Sisak, Galerija „Sanctus Quirinus“
1991. Zagreb, Galerija „Vladimir Nazor“

- Zagreb, Ulična galerija Grafika – Likum
Zagreb, KB „Sestre milosrdnice“
Zaprešić, Knjižnica „Ante Kovačić“
1992. MZ „Matko Laginja“
1993. Zaprešić, Galerija Dar
Zagreb, Dom umirovljenika Ksaver
1994. Repišće, Galerija „Repišće“
1995. Đakovo, Spomen-muzej biskupa Josipa Jurja Strossmayera
Krapina, Galerija grada Krapine
Zagreb, Galerija ULUPUH
Zagreb, Galerija „Sveta Hrvatska“
1996. Čakovec, Galerija Srčko
Osijek, Izložbena dvorana „Waldinger“
Osijek, Hrvatsko narodno kazalište
Primošten, Galerija Rudina
1997. Karlovac, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“
Krk, Galerija „Dekumanus“
Šibenik, Županijski muzej
Zagreb, Palača Narodnog doma
1998. Ivanić-Grad, Dom kulture
Komarevo, Osnovna škola
Petrinja, Galerija „Krstó Hegedušić“
Sisak, Galerija Sveti Kvirin
Sveti Ivan Zelina, Narodno sveučilište
Zaprešić, Matica hrvatska
1999. Pučišća, Galerija „Porat“
Blato, Dom kulture
Sveti Ivan Zelina, Galerija „Sveti Ivan Zelina“
Sisak, Knjižnica Željezara
2000. Sisak, Galerija Sveti Kvirin
2001. Zaprešić, Galerija Razvid
2002. Split, Galerija Maestral
2003. Sisak, Sajam knjiga
Đakovo, Galerija J. J. Strossmayer
2004. Petrinja, Galerija „Žilić“
2005. Zagreb, Galerija AZ
Zagreb, Galerija Kaj
Karlovac, Galerija ZILIK
2008. Varaždin, Hrvatsko narodno kazalište

2009. Osijek, Galerija „Vernissage“
2010. Vukovar, Hrvatski dom Vukovar
2012. Sisak, Gradska galerija Striegl
Zagreb, Galerija Vladimir Filakovac

4.4. Nagrade

1958. Druga nagrada za spomen-skulpturu, Jajinci
1967. Prva nagrada za plakat, Sisak, „Majski festival“
1975. Nagrada „Grigor Vitez“ za ilustraciju knjige *Pjesme sa šlagom ili čumar ima šumu na dlanu* (Z. Balog)
Nagrada „Ivana Brlić-Mažuranić“ (za isto)
Plaketa (druga nagrada) „Zlatno pero Beograda“ (za isto)
Pohvala Moskovskog sajma knjiga (za isto)
1976. Prva nagrada „Zlatno pero Beograda“ za ilustraciju knjige *Imam rep* (K. Klarić)
1978. Treća nagrada „Zlatno pero Beograda“ za ilustraciju knjige *Lav* (D. Radović)
1980. Nagrada „Grigor Vitez“ za ilustraciju knjige *Petrica Kerempuh* (H. Hitrec)
Nagrada „Mlado pokoljenje“ (za isto)
1981. Prva nagrada za cjelokupni likovni doprinos, Mumbai, Sajam knjiga
Treća nagrada „Zlatno pero Beograda“ za ilustraciju knjige *Mucava ulica* (J. Palada)
1984. Nagrada „Tone Peruško“ za cjelokupan doprinos ilustraciji
Nagrada „Ivana Brlić-Mažuranić“ za ilustraciju knjige *Pljesak travi i zvijezdama* (Z. Balog)
1985. Nagrada „Ivana Brlić-Mažuranić“ za ilustraciju knjige *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* (I. Brlić-Mažuranić)
1986. Prva nagrada „Jugodidacta – 86“ za ilustraciju knjige *Lilhip* (S. Isaac)
1987. Nagrada „Vilko Selan Gliha“ za ilustraciju knjiga *Pterica Kerempuh i praznoglavci* (H. Hitrec) i *Kotači želja* (M. Radić)
Nagrada „Grigor Vitez“ za ilustraciju knjige *Kotači želja* (M. Radić)
1989. Nagrada „Grigor Vitez“ za ilustraciju knjige *Pterica Krempuh i čarobne kuglice* (H. Hitrec)
1992. Nagrada „Grigor Vitez“ za ilustraciju knjige *Pijetao zvan Petlušina* (T. Perić-Polonijo)
1996. Prva hrvatska nominacija za nagradu „Hans Christian Andersen“

5. Zaključak

Ivan Antolčić je kroz više od šezdeset godina svog umjetničkog stvaralaštva ostvario obiman i slojevit opus na području ilustracije, za čiju je kvalitetu sustavno dobivao najuglednija priznanja i nagrade. Jedan je od naših najplodnijih ilustratora, o čemu svjedoči dug popis ilustriranih djela te samostalnih i skupnih izložbi na kojima je izlagao.

Iznimnu kvalitetu na ovome području postigao je prvenstveno poštujući i promišljajući knjižnu ilustraciju kao zasebnu paradigmu koja je vezana na tekstualni predložak, no nije njegovo puko parafraziranje. Kao vješt i talentiran umjetnik zarana je učinio svoj crtež karakterističnim i prepoznatljivim ne samo putem formalnih odlika, već i konkretnim spletom motiva zavičajnih korjena, koje nije iscrpio pustim ponavljanjem, već ih je primjenjivao skladno i inventivno sa samom temom ilustracije. Prepoznatljivost Antolčićeva crteža počiva na snažnoj linearnosti, jakim konturama i sjenčanju te oblom i mekanom fluidnošću linije koja izbjegava uglove i oštre kutove. Taj crtež nije disperzivan, već koncentriran te je bjelina papira gotovo sastavni dio njegove kompozicije. U kasnijim fazama dolazi do stanovitog omekšavanja linearnosti te širenja kolorističke palete, naročito kada se umjetnik sve više okreće akvarelu. Govoreći o zavičajnim korjenima Antolčićeva rada, amblematski primjer njegove fantastike sjećanja je motiv korablje, stare posavske drvene kuće, koja uz najrazličitije predmete iz svakodnevnog seoskog života te prikaze domaćih životinja, naročito ptica i peradi, čini autentični svijet kojem je nov i poseban život udahnut u ilustracijama. Motive i prizore vlastitog djetinjstva umjetnik tako predočava vješto im nalazeći mjesto unutar teksta kojeg ilustrira.

Suradnjom s najdugovječnijim i najpopularnijim dječjim listovima kao što su *Radost*, *Smib* i *modra lasta* njegove su ilustracije postale rašireni vizualni pandan mnogim pričama i pjesmama za djecu i mladež, ukorjenivši se u memoriji mnogih generacija učenika likovnim porukama vedrine, bezbrižnosti i slobode djetinjstva.

Bibliografija

- Albaneže, Nikola. „Osmijeh radosti“ u *Hrvatsko slovo*, Zagreb, 16. XI. 2012.
- Antolčić, Ivan. *Tripud guraj, jednom furaj: moje djetinjstvo*, Sisak, Aura, 2008.
- Baldani, Juraj. „Izuzetan slikar ugođaja“ u *Školske novine*, Zagreb, 14. VI. 1977.
- Baldani, Juraj. „Oživljavanje ilustracije“, u *Republika*, Zagreb, br. 9/1965.
- Baričević, Marina. *Ivan Antolčić: crteži i grafike u počast djetinjstvu*, Zagreb, Galerija „Lotrščak“, 1976.
- Baričević, Marina. „Obiteljsko-prijateljski spomenar“ u *Vijenac*, Zagreb, 21. X. 2001.
- Begović, Sead. „Obnovljena ljepota pučke umjetnosti“ u *Vjesnik*, Zagreb, 9. IX. 2001.
- Bratulić, Josip. „Ivica Antolčić – slikar ljepšeg svijeta“ u *Otkud dojde dugi nos*, Mladen Kušec, Zagreb, Kajkavsko spravišće - Udruga Tonkica Palonkica frrr, 2008.
- Bratulić, Josip. „Kultura i oprema knjige Matice hrvatske“, u *Vijenac*, Zagreb, br. 10 (207)/ 2002.
- Burić, Vlado. „Čarobnim štapićem“ u *Vikend*, Zagreb, 17. VI. 1988.
- Car Matutinović, Ljerka. „Ivan Antolčić: Tripud guraj, jednom furaj“ u *Vijenac*, Zagreb, 20. XI. 2008.
- Cionini-Visani, Maria. *Giulio Clovio*, Zagreb, „Laurana“, 1993.
- Cvetkova, Elena. „Ilustracija po mjeri djeteta“, u *Večernji list*, Zagreb, 3. X. 1995.
- Cvetkova, Elena. „Pokladno ludovanje“ u *Večernji list*, Zagreb, 1. II. 1995.
- Depolo, Josip. „Preplet nostalgije priče“ u *Oko*, Zagreb, 16. VIII. 1984.
- Depolo, Josip. „Nadareni autodidakt“ u *Vjesnik*, Zagreb, 23. II. 1963.
- Dulibić, Frano. „Ilustracija za novine i časopise“ u *Drugi hrvatski biennale ilustracije*, Zagreb, Galerija Klovićevi dvori, 2008.
- Crteži i knjižne ilustracije: Ivan Antolčić*, ur. Vesna Burić, Osijek, Izložbena dvorana „Waldinger“, 1996.
- Dijalog generacija: izložba ilustracija*, tekst Sanja Pribić i Nikola Albanže, Zagreb, ULUPUH, 2011.

Enciklopedija hrvatske umjetnosti, gl. ur. Žarko Domljan, Zagreb, Leksikografski zavod "Miroslav Krleža", 1995.

Enciklopedija likovnih umjetnosti, gl. ur. Andre Mohorovičić, Zagreb, Leksikografski zavod FNRJ, 1962.

Ferenčić, Marijana Paula. „Umjetnički svjetovi Ivica Antolčića“ u *Riječi*, Sisak, br. 1/2013.

Glumac, Branislav. *Antolčićeva Bakhusiana*, Galerija Sv. Ivan Zelina, 1999.

Glumac, Branislav. „Raspjevani i poljuđeni svijet animalistike“ u *Hrvatsko slovo*, Zagreb, 12. VI. 2009.

Glumac, Branislav. *Razgovori sa slikarima: oko - ruka – kist*, Zagreb, V.B.Z., 2005.

Goleš Glasnović, Biserka. „Raskošni bestijarij: Korablja na kotaču svijeta“, u *Riječi*, Matica hrvatska Sisak, br. 1/2013.

Grubač, Jadranka. „Šetajuća kocka vedrine“ u *Slobodna Dalmacija*, Split, 30. VI. 1998.

Hlevnjak, Branka. „Antolčićeva ‘Posavina’ i nagrada“ u *Hrvatsko slovo*, Zagreb, 8. VII. 2011.

Hlevnjak, Branka. „Ivica Antolčić i ‘Smib’“ u *Hrvatsko slovo*, Zagreb, 7. VI. 2013.

Hlevnjak, Branka. „Mladen Kušec i Ivan Antolčić“ u *Hrvatsko slovo*, Zagreb, 9. X. 2009.

Hlevnjak, Branka. „Plakati i maske Ivana Antolčića“ u *Hrvatsko slovo*, Zagreb, 2. XII. 2011.

Hlevnjak, Branka. „Pleter oko djetinjstva“ u *Hrvatsko slovo*, Zagreb, 3. XI. 1995.

Hlevnjak, Branka. „Slikovne radosti“ u *Hrvatsko slovo*, Zagreb, 9. X. 1998.

Hlevnjak, Branka. „Svježina Antolčićeva duha“, u *Hrvatsko slovo*, Zagreb, 18. V. 2012.

Ilustracija u Hrvatskoj XIX. stoljeća, ur. Koraljka Jurčec Kos, Zagreb, Galerija Klovićevi dvori, 2011.

Ilustracije Ivana Ivica Antolčića, tekst Franjo Mrzljak, Sisak, Galerija Sveti Kvirin, 1998.

Ivan Antolčić, tekst Tomislav Lalin, Zagreb, Radničko i narodno sveučilište „Moša Pijade“, 1984.

Ivan Antolčić, tekst Josip Palada i Josip Bratulić, Šibenik, Međunarodni dječji festival Šibenik - Županijski muzej Šibenik, 1997.

Ivan Antolčić: Ciklus crteža „Moja Posavina“, tekst Branko Čačić, Sisak, Muzej Sisak, 1977.

Ivan Antolčić: Grafike i ilustracije, tekst Dinko Vidović, Zagreb, Knjižnica „S. S. Kranjčević“, 1978.

- Ivan Antolčić: Ilustracije*, tekst Branka Hlevnjak, Zagreb, Galerija ULUPUH, 1995.
- Ivan Antolčić: Izložba crteža i grafika*, tekst Josip Palada, Đakovo, Spomen-muzej biskupa J. J. Strossmayera, 1995.
- Ivan Antolčić: Korablje i krapovi, konjanici i kokoti*, tekst Boris Vrga, Petrinja, Galerija „Žilić“, 2004.
- Ivan Antolčić: Mala retrospektiva uz 75. obljetnicu života i 50 godina umjetničkog djelovanja*, tekst Boris Vrga, Sisak, Veliki Kaptol, 2003.
- Ivan Antolčić: Moja Posavina*, tekst Boris Vrga, Petrinja, Galerija „Krstó Hegedušić“, 2008.
- Ivan Antolčić: Posavski snovi i viđenja*, tekst Boris Vrga, Petrinja, Hrvatski dom Petrinja, 1998.
- „Ivanu Antolčiću – Zlatno pero Beograda“, [s.n.], u *Vjesnik*, Zagreb, 29. XII. 1976.
- Ivica Antolčić*, tekst Stanko Špoljarić, Zaprešić, Pučko otvoreno učilište Zaprešić, 2001.
- Ivica Antolčić: Zavičajni poticaji*, tekst Nikola Albaneže i Branka Hlevnjak, Sisak, Gradska galerija Striegl, 2012.
- Javor, Ranka. „Baština i promocija hrvatske dječje knjige“, u *Muzeologija*, br. 43-44/2006. – 2007.
- Javor, Ranka. „Suвременa hrvatska ilustracija dječje knjige“ u *Drugi hrvatski biennale ilustracije*, Zagreb, Galerija Klovićevi dvori, 2008.
- Kalle, Martina. „U djeci je iskonski svijet“ u *Vjesnik*, Zagreb, [s.a.]
- Kakva je knjiga slikovnica*, zbornik, prir. Ranka Javor, Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 2000.
- Katalog hrvatskih ilustracija: pregled imena i djela/Croatian illustrators' catalog: overview of authors and works*, ur. Branka Hlevnjak, Zagreb, ULUPUH, 2005.
- Kazališni svijet Ivana Antolčića*, prir. Branko Hećimović, Varaždin, Hrvatsko narodno kazalište u Varaždinu, 2008.
- Kazališni plakati Ivana Antolčića*, ur. Branko Hećimović, Zagreb, Odsjek za povijest hrvatskog kazališta HAZU i Hrvatsko narodno kazalište, 1996.
- Kušan, Ivan. „Kazališni slikar“ u *Hrvatsko slovo*, Zagreb, 21. II. 1997.
- Maleković. Vladimir. „Fantastika sjećanja“ u *Vjesnik*, Zagreb, 28. IV. 1972.
- Maleković. Vladimir. „Preoblikovana sjećanja“ u *Vjesnik*, Zagreb, 5. V. 1976.
- Novak, Tanja. „Priče iz davnine na zastoru“ u *Vjesnik*, 19.-20. VIII. 2006.

- Palada, Josip, „Ilustracija iz srca izvire“ u *Školske novine*, Zagreb, 29. IV. 1980.
- Palada, Josip. *Među nama*, Zagreb, Glede, 1996.
- Palada, Josip. „Simptomatično simpatična nekorisnost“ u *Oko*, Zagreb, 2. IV. 1981.
- Pasini, Sineva. „Korablja koja zna ponijeti“ u *Vjesnik*, Zagreb, 23. II. 1990.
- Pelc, Milan. *Biblija priprostih*, Zagreb, Institut za povijest umjetnosti, 1991.
- Petrinjski plakat*, tekst Boris Vrga, Petrinja, PUO Hrvatski dom, Galerija „Krstó Hegedušić“, 2009.
- Posavec, Kristina; Švec, Sonja. „Ivica Antolčić: Introspektiva dobrog duha hrvatske umjetničke scene“ u *Art magazin Kontura*, Zagreb, br. 112 (ožujak)/2011.
- Posavska fauna Ivana Antolčića*, tekst Branka Hlevnjak, Zagreb, Kajkavsko spravišće, 2005.
- Posilović, Antonija. „Nagrada ‘Grigor Vitez’ od osnivanja do današnjih dana“ u *40 godina Nagrade ‘Grigor Vitez’*, ur. Antonija Posilović, Zagreb, Savez društava Naša djeca Hrvatske [s.a.]
- Prijatelj iz knjige*, tekst Branko Čačić, Sisak, Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, 1989.
- Primorac, Branka. „Prašćić a ne Piggy“ u *Večernji list*, Zagreb, 16.-17. VIII. 1980.
- Radost 1951-2011*, odg. ur. Joža Skok, Zagreb, Naša djeca - Hrvatski školski muzej, 2011.
- Srhoj, Vinko. „U svijetu sjećanja“ u *Slobodna Dalmacija*, Split, 12. VII. 1977.
- Stipčević, Aleksandar. *Povijest knjige*, Zagreb, Nakladni zavod Matice hrvatske, 1985.
- Strajnić, Kosta. „Umjetnička oprema knjiga“, u *Savremenik*, Zagreb, br. 5/1913.
- Škunca, Josip. „Mašta i energija“ u *Vjesnik*, Zagreb, 21. VII. 1984.
- Trkulja, Božidar. „Osvajanje kruške i druge pustolovine“ u *Vjesnik*, Zagreb, 13.-14. IX. 2008.
- Tunjić, Andrija. „Naša je Ivana veličanstvena“, u *Vjesnik*, Zagreb, 4.-5. XI. 2006.
- ULUPUH 1950 – 2010*, tekst Branka Hlevnjak, Zagreb, ULUPUH, 2010.
- Vrga, Boris. *Posavski Antež Ivan Antolčić*, Sisak, Aura, 2001.
- Vrga, Boris. „Tri „petrinjske“ izložbe“, u *Generacije: časopis za kulturu i umjetnost te duhovni identitet grada Petrinje*, Petrinja, br. 4/1993.
- Vrgoč, Dubravka. „Umjetnost plakata“ u *Vjesnik*, Zagreb, 6. II. 1997.
- Vučetić, Šime. „Izložba Ivana Antolčića“, u *Republika*, Zagreb, br. 7-8/1972.

Vujanović, Barbara. „40 godina praćenja i vrednovanja hrvatske ilustracije“ u *40 godina Nagrade „Grigor Vitez“*, ur. Antonija Posilović, Zagreb, Savez društava Naša djeca Hrvatske [s.a.]

Vujanović, Barbara. „Ilustrirati knjigu u Hrvatskoj“, u *Tema*, br. 1-2-3/2005.

Vujanović, Barbara. „Vila zelenog jezera“, u *Vijenac*, br. 266, 13. V. 2004.

Žmegač, Viktor. *Od Bacha do Bauhauusa*, Zagreb, Matica hrvatska, 2006.

14. zagrebačka izložba crteža, ur. Slavica Marković, Zagreb, Kabinet grafike Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 1993.

18. zagrebačka izložba grafike, ur. Slavica Marković, Zagreb, Kabinet grafike Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 1994.

13. zagrebačka izložba jugoslavenskog crteža, ur. Slavica Marković, Zagreb, Kabinet grafike Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, 1991.

101 ilustracija Ivice Antolčića, tekst Branka Hlevnjak, Zagreb, Knjižnica „Vladimir Nazor“, 1991.

Hrvatska enciklopedija, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <http://www.enciklopedija.hr/>

Hrvatski jezični portal, <http://hjp.novi-liber.hr/>

Knjižnice grada Zagreba, <http://www.kgz.hr/>

Popis ilustracija

Slika 1. *Hrvojev misal*. Nepoznat autor, oko 1403.

[Preuzeto iz: *Enciklopedija hrvatske umjetnosti*, gl. ur. Žarko Domljan, Zagreb, Leksikografski zavod "Miroslav Krleža", 1995., str. 345]

Slika 2. *Misal Jurja Topuskog*. Hans Alemanus, kraj XV. stoljeća.

[Preuzeto iz: *Enciklopedija hrvatske umjetnosti*, gl. ur. Žarko Domljan, Zagreb, Leksikografski zavod "Miroslav Krleža", 1995., str. 358]

Slika 3. *Esopus Moralisatus*. Dobrić Dobrićević, 1487.

[Preuzeto iz: *Enciklopedija hrvatske umjetnosti*, gl. ur. Žarko Domljan, Zagreb, Leksikografski zavod "Miroslav Krleža", 1995., str. 196]

Slika 4. *Komentar poslanice Sv. Pavla*. Julije Klović, 1534-1538.

[Preuzeto iz: Cionini-Visani, Maria. *Giulio Clovio*, Zagreb, „Laurana“, 1993., str. 37]

Slika 5. *Della Trasportatione dell'Obelisco Vaticano*. Natale Bonifacio, 1590.

[Preuzeto iz: *Enciklopedija hrvatske umjetnosti*, gl. ur. Žarko Domljan, Zagreb, Leksikografski zavod "Miroslav Krleža", 1995., str. 108]

Slika 6. *Put oko Zemlje za 80 dana*. Nepoznat autor, 1875.

[Preuzeto iz: *Ilustracija u Hrvatskoj XIX. stoljeća*, ur. Koraljka Jurčec Kos, Zagreb, Galerija Klovićevi dvori, 2011., str. 60]

Slika 7. *Narodne pripovijedke*. Milan Rogulja, 1888.

[Preuzeto iz: *Ilustracija u Hrvatskoj XIX. stoljeća*, ur. Koraljka Jurčec Kos, Zagreb, Galerija Klovićevi dvori, 2011., str. 54]

Slika 8. *Hrvatski kraljevi*. Ljubo Babić, 1912.

[Preuzeto s: <http://www.bibliofil.hr>]

Slika 9. *Dante*. Ljubo Babić, 1912.

[Preuzeto iz: Bratulić, Josip. „Kultura i oprema knjige Matice hrvatske“, u *Vijenac*, Zagreb, br. 10 (207)/ 2002]

Slika 10. *Priče iz davnine*. Vladimir Kirin, 1926.

[Preuzeto s: <http://www.bibliofil.hr>]

Slika 11. *Jama*. Edo Murtić, 1944.

[Preuzeto s: <http://www.matica.hr/>]

Slika 12. *Mlaisi Robinzon: iliti jedna kruto povolylna, y hasznovita pripovezt za detczu*. Nepoznat autor, 1796.

[Preuzeto iz: *Ilustracija u Hrvatskoj XIX. stoljeća*, ur. Koraljka Jurčec Kos, Zagreb, Galerija Klovićevi dvori, 2011., str. 9]

Slika 13. *Pripovezt od pobosne y bogabojeche renanzke grofice Genovefe*. Nepoznat autor, 1808.

[Preuzeto iz: *Ilustracija u Hrvatskoj XIX. stoljeća*, ur. Koraljka Jurčec Kos, Zagreb, Galerija Klovićevi dvori, 2011., str. 9]

Slika 14. *Tugomila*. [Jagoda Truhelka?], 1899.

[Preuzeto iz: *Ilustracija u Hrvatskoj XIX. stoljeća*, ur. Koraljka Jurčec Kos, Zagreb, Galerija Klovićevi dvori, 2011., str. 21]

Slika 15. *Radost*, Vilko Selan Gliha, 1989.

[Preuzeto iz: *Radost*, ur. Joža Skok, Zagreb, br. 2/1989]

Slika 16. *Snježna kraljica*. Danica Rusjan, 1974.

[Preuzeto iz: H.C. Andersen. *Bajke*, Zagreb, Stvarnost, 1974., str.11]

Slika 17. *Ježeva kućica*, Vilko Selan Gliha.

[Preuzeto iz: Ćopić, Branko. *Ježeva kućica*, Zagreb, Naša djeca, 2001.]

Slika 18. *Šuma Striborova*. Cvijeta Job, 1966.

[Preuzeto iz: Brlić-Mažuranić, Ivana. *Šuma Striborova*, Zagreb, Mladost, 1975.]

Slika 19. *Radost*, naslovnica. Ivan Antolčić, 1987.

[Preuzeto iz: *Radost*, ur. Joža Skok, Zagreb, br. 6/1987]

Slika 20. *Radost*, naslovnica. Ivan Antolčić, 1989.

[Preuzeto iz: *Radost*, ur. Joža Skok, Zagreb, br. 7/1989]

Slika 21. *Hrvatska rapsodija II*, Ivan Antolčić, 1964.

[Preuzeto iz: Vrga, Boris. *Posavski Anteji Ivan Antolčić*, Sisak, Aura, 2001., str. 131]

Slika 22. *Dno pakla*, Ivan Antolčić, 1964.

[Preuzeto iz: Vrga, Boris. *Posavski Anteji Ivan Antolčić*, Sisak, Aura, 2001., str. 132]

Slika 23. *Radost*. Ivan Antolčić, 1987.

[Preuzeto iz: *Radost*, ur. Joža Skok, Zagreb, br. 9-10/1987]

Slika 24. *Radost*. Ivan Antolčić, 1985.

[Preuzeto iz: *Radost*, ur. Joža Skok, Zagreb, br. 4/1985]

Slika 25. *Radost*. Ivan Antolčić, 1987.

[Preuzeto iz: *Radost*, ur. Joža Skok, Zagreb, br. 4/1987]

Slika 26. *Pjesme sa šlagom ili Šumar ima šumu na dlanu / Šumar*. Ivan Antolčić, 1975.

[Preuzeto iz: Balog, Zvonimir. *Pjesme sa šlagom ili Šumar ima šumu na dlanu*, Zagreb, Školska knjiga, 1980.]

Slika 27. *Pjesme sa šlagom ili Šumar ima šumu na dlanu / Prometnik*. Ivan Antolčić, 1975.

[Preuzeto iz: Balog, Zvonimir. *Pjesme sa šlagom ili Šumar ima šumu na dlanu*, Zagreb, Školska knjiga, 1980.]

Slika 28. *Pjesme sa šlagom ili Šumar ima šumu na dlanu / Pjesnik*. Ivan Antolčić, 1975.

[Preuzeto iz: Balog, Zvonimir. *Pjesme sa šlagom ili Šumar ima šumu na dlanu*, Zagreb, Školska knjiga, 1980.]

Slika 29. *Imam rep*. Ivan Antolčić, 1976.

[Preuzeto iz: *Ilustracije Ivana Ivica Antolčića*, tekst Franjo Mrzljak, Sisak, Galerija Sveti Kvirin, 1998.]

Slika 30. *Mucava ulica*. Ivan Antolčić, 1980.

[Preuzeto iz: Palada, Josip. *Mucava ulica*, Gornji Milanovac, Dečje novine, 1980.]

Slika 31. *Petrica Kerempuh*, Ivan Antolčić, 1980.

[Preuzeto iz: Hitrec, Hrvoje. *Petrica Kerempuh*, Zagreb, Mladost, 1980.]

Slika 32. *Petrica Kerempuh i praznoglavci*. Ivan Antolčić, 1986.

[Preuzeto iz: Hitrec, Hrvoje. *Petrica Kerempuhi praznoglavci*, Zagreb, Mladost, 1986.]

Slika 33. *Petrica Kerempuh i čarobne kuglice*. Ivan Antolčić, 1989.

[Preuzeto iz: Hitrec, Hrvoje. *Petrica Kerempuh i čarobne kuglice*, Zagreb, Mladost, 1989.]

Slika 34. Čudnovate zgrade šegrta Hlapića. Ivan Antolčić, 1985.

[Preuzeto iz: Vrga, Boris. *Posavski Anteji Ivan Antolčić*, Sisak, Aura, 2001., str. 141]

Slika 35. *Vila Zelenog jezera*. Ivan Antolčić, 2003.

[Preuzeto iz: Bauer, Ludwig. *Vila zelenog jezera*, Sisak, Aura, 2003.]

Slika 36. *Vila Zelenog jezera*. Ivan Antolčić, 2003.

[Preuzeto iz: Bauer, Ludwig. *Vila zelenog jezera*, Sisak, Aura, 2003.]

Slika 37. *Tripud guraj, jednom furaj: moje djetinjstvo/Dječji vitez*. Ivan Antolčić, 2008.

[Preuzeto iz: Antolčić, Ivan. *Tripud guraj, jednom furaj: moje djetinjstvo*, Sisak, Aura, 2008.]

Slika 38. *Tripud guraj, jednom furaj: moje djetinjstvo/Frenter Johan*. Ivan Antolčić, 2008.

[Preuzeto iz: Antolčić, Ivan. *Tripud guraj, jednom furaj: moje djetinjstvo*, Sisak, Aura, 2008.]

Slika 39. *Pokupska korablja*. Ivan Antolčić, 1977. Tuš, kist, drvce.

[Preuzeto iz: Vrga, Boris. *Posavski Anteji Ivan Antolčić*, Sisak, Aura, 2001., str. 51]

Slika 40. Korablja ptica. Ivan Antolčić, 1980. Svilotisak.

[Preuzeto iz: Vrga, Boris. *Posavski Anteji Ivan Antolčić*, Sisak, Aura, 2001., str. 49]

Slika 41. *Pijetao Piškornjač*. Ivan Antolčić, 1985. Tuš, kist, drvce.

[Preuzeto iz: Vrga, Boris. *Posavski Anteji Ivan Antolčić*, Sisak, Aura, 2001., str. 79]

Slika 42. *Sveti Aleksij*, plakat. Ivan Antolčić, 1977.

[Preuzeto iz: *Kazališni svijet Ivana Antolčića*, prir. Branko Hećimović, Varaždin, Hrvatsko narodno kazalište u Varaždinu, 2008.]

Slika 43. *Čovjek je čovjek*, plakat. Ivan Antolčić, 1972.

[Preuzeto iz: *Kazališni svijet Ivana Antolčića*, prir. Branko Hećimović, Varaždin, Hrvatsko narodno kazalište u Varaždinu, 2008.]

Slika 44. *Troilo i Kresida*, plakat. Ivan Antolčić, 1990.

[Preuzeto iz: *Kazališni svijet Ivana Antolčića*, prir. Branko Hećimović, Varaždin, Hrvatsko narodno kazalište u Varaždinu, 2008.]

Slika 45. Zastor za Zagrebačko kazalište lutaka. Ivan Antolčić, 2006.

[Preuzeto iz: *Kazališni svijet Ivana Antolčića*, prir. Branko Hećimović, Varaždin, Hrvatsko narodno kazalište u Varaždinu, 2008.]